

MORAVSKÁ
ZEMSKÁ
KNIHOVNA

duha

3 | 2020

Informace o knihách a knihovnách z Moravy

UCHOVÁNÍ TRADIČNÍCH
DOKUMENTŮ

Duha online:
<https://duha.mzk.cz>

Obsah

Studie, články

Efektivní ochrana tradičních knihovních fondů – <i>Tomáš Foltýn</i>	2
Hromadné odkyselování novodobých knihovních fondů – současný stav, plány do budoucna – <i>Petra Vávrová</i>	6
Národní konzervační fond – <i>Anna Vandasová</i>	11

Inspirace, podněty, náměty

Čtenářská lekce ke knize Hurá na kajak! – <i>Radka Vojáčková</i>	13
Interiéry knihoven III. – jednotlivé prostory a jejich nároky – <i>Lenka Dostálová</i>	16
Jak na editaci fotografií profesionálně jako ve Photoshopu – <i>Vojtěch Hamerský</i>	18

Proměny českého knihovnictví

Rozhovor s Miloslavou Faitovou – <i>Ondřej Fabian</i>	20
---	----

Veřejné knihovny

Jižní Morava čte... už popáté – <i>Adéla Dilhofová</i>	23
Knihovny v Jihomoravském kraji v době pandemie koronaviru – výsledky dotazníku – <i>Monika Kratochvílová</i>	24
Projekt Učíme se příběhem – <i>Pavčina Lišovská</i>	27

Konference, akce

Vytváříme digitální výstavu prostřednictvím nástroje pro tvorbu webových stránek Mobirise – <i>Martin Krčál</i>	28
Literární soutěž O cenu Ludvíka Kundery – <i>Radka Banyaová, Ilona Kuchyňová</i>	31
Nezvalova Třebíč 2020 (+1) – <i>Marie Dočkalová</i>	33

Informace pro knihovny

Jak se z knihovníka stane dobrovolník a proč má smysl pracovat s dobrovolníky – <i>Eva Vodičková</i>	35
Kurz Správce digitální knihovny proběhne na podzim v MZK – <i>Zdeněk Hruška, Markéta Krutská</i>	36
Vědecká knihovna v Olomouci na cestě k modernímu depozitáři – <i>Miloš Korhoň</i>	38

Z činnosti MZK

Kunderovi věnovali svoji knihovnu i s archivem MZK v Brně – <i>Tomáš Kubíček</i>	41
Jak MZK pomáhá – <i>Martina Šmídtová</i>	42
Výstava Komenský v obrazech – <i>Jan Pavlíček</i>	44

Knihovnické osobnosti

Bohdan Roule, ředitel Knihovny a tiskárny pro nevidomé K. E. Macana – <i>Briana Čechová</i>	45
---	----

Oči Brna

Tak trochu jiný pohled na legislativu aneb setkání s ústavní soudkyní Kateřinou Šimáčkovou – <i>Martina Šmídtová</i>	46
--	----

Recenze

Síť vědeckých knihoven vznikla před 70 lety – <i>Jaromír Kubíček</i>	48
--	----

Z historie knihoven

Historie Městské knihovny Hodonín 1921–2020 – <i>Magda Švejcarová, Svatava Hýbnerová</i>	49
--	----

Zkušenosti ze zahraničních knihoven

Postřehy z Frederick Lanchester Library a malá ochutnávka z nové Library of Birmingham – <i>Michaela Morysková</i>	52
--	----

Rozhovor

Noc literatury – rozhovor s Adrianou Krásovou – <i>Jana Nejezchlebová</i>	55
---	----

Fejeton

Byly, jsou a budou... – <i>Markéta Harasimová</i>	57
---	----

Vážení a milí čtenáři,

ačkoliv žijeme v době nových médií, pozice tradičních dokumentů zatím nebyla nijak vážně ohrožena. V knihovných fondech mají svou nezastupitelnou roli a z hlediska historie někdy i výjimečnou hodnotu. Z těchto důvodů jsme číslo věnovali tématu **uchování tradičních dokumentů**. Rubriku *Studie, články* tentokrát ovládli kolegové z Národní knihovny. O problematice efektivní ochrany tradičních knihovných fondů s námi hovořil Tomáš Foltýn, proces hromadného odkyselování představila Petra Vávrová a na význam Národního konzervačního fondu upozornila Anna Vandasová. Téma čísla se prolíná i dalšími rubrikami včetně *fejetonu*. Dobrou zprávou je výstavba nového depozitáře Vědecké knihovny v Olomouci (*Informace pro knihovny*) i dar knihovny a archivu Kunderových MZK v Brně (*Z činnosti MZK*).

Zajímá nás také aktuální oborové dění. Seznámíme Vás s výsledky dotazníku COVID-19 v knihovnách JMK, se startem pátého ročníku projektu Jižní Morava čte (*Veřejné knihovny*) a novým kurzem Správce digitální knihovny (*Informace pro knihovny*). Přiblížíme Vám práci s dobrovolníky v knihovnách (*Informace pro knihovny*) i tvorbu digitální výstavy prostřednictvím volně dostupného nástroje Mobirise (*Konference, akce*). Na závěr Vás pak pozveme na návštěvu knihoven v Coventry a Birminghamu (*Zkušenosti ze zahraničních knihoven*) či Noci literatury – v *rozhovoru* s její organizátorkou Adrianou Krásovou.

Přejeme Vám inspirativní čtení a krásné podzimní dny prožité ve zdraví.

Za redakci časopisu Duha
Jan Lidmila

DUHA. Informace o knihách a knihovnách z Moravy. Ročník 34 (2020), číslo 3.
Vydává **Moravská zemská knihovna v Brně**.

Adresa vydavatele a redakce:
Moravská zemská knihovna v Brně
Kounicova 65a, 601 87 Brno
Telefon: 541 646 126
E-mail: duha@mzk.cz
IČ 094943, DIČ CZ00094943.

Foto na přední straně:
Národní konzervační fond,
autor fotografie: archiv NK ČR.

Grafické zpracování: Pavel Václav Vaščák.
Vychází 4× ročně tištěně i on-line.
Reg. číslo MK E 7312. Duha ISSN 0862-1985 (Print),
ISSN 1804-4255 (Online).

Redakce:

Mgr. Jan Lidmila, vedoucí redaktor, Mgr. Jana Nejezchlebová, výkonná redaktorka, Mgr. Adéla Dilhofová, redaktorka, Mgr. et Mgr. Monika Kratochvílová, redaktorka a jazyková korektura.

Redakční rada:

prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D. (Moravská zemská knihovna), předseda redakční rady,
PhDr. Libuše Foberová, Ph.D. (Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě), Bc. Pavel Zajíc (Městská knihovna Rožnov pod Radhoštěm),
Mgr. Hana Šimonová (Městská knihovna Hodonín)

jihomoravský kraj

Časopis vychází s podporou dotace Jihomoravského kraje.

Efektivní ochrana tradičních knihovních fondů

Tomáš Foltýn

Tommas.foltyn@nkp.cz

Článek o ochraně a záchraně knihovních fondů, který obsahuje velmi široké téma jejich odkyselování, digitalizace, uchovávání. Autor se také vrací k ustanovením Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2017 – 2020. Vzhledem k rozsahu problematiky zvolil autor netradiční formu svého textu, který pojál jako rozhovor s náměstkem ředitele MZK ing. Petrem Žabičkou, který tuto problematiku nejen zná, ale podílí se na Konceptu i dalších dokumentech a snaží se v omezeném rozsahu zprostředkovat základní informace z této oblasti práce NK ČR.

Petr Žabička: V časopise Tvorba v roce 1989 vyšel článek, který popisuje problémy Národní knihovny a je tam mimo jiné poměrně dlouhá pasáž o problémech s uchováním knihovního fondu. Víím, že později se situace zlepšila, ale některé problémy se zase vrací. V jakém stavu je teď ochrana dokumentů v Národní knihovně?

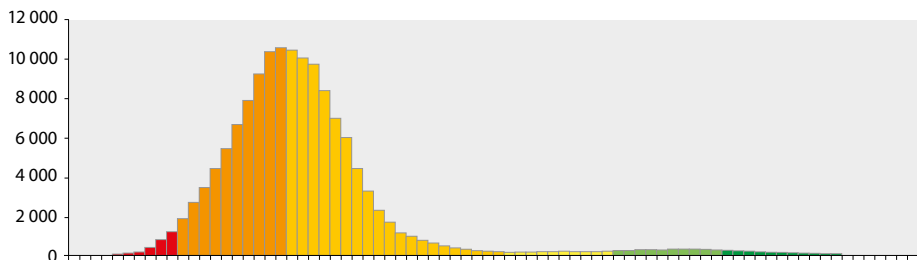
Tomáš Foltýn: Osobně si myslím, že oblast správy a ochrany novodobých knihovních fondů patří v současné době mezi dobře fungující činnosti Národní knihovny ČR. V posledních letech se podařilo rozeběhnout celou řadu procesů, které přispívají k trvalému uchování našeho knižního dědictví. Uvést lze například systematické mapování a průzkumy fyzického stavu fondů, které poskytují komplexní informace o stupni degradace konkrétních svazků či celých signatur včetně důležitých informací o použitých materiálech, či na tyto průzkumy úzce navázané odkyselování dokumentů ohrožených rizikovou úrovní pH papíru. Zároveň se podařilo dobře navázat i na již delší dobu běžící aktivity spojené s výrobou ochranných obalů z nekyselé lepenky či metodickou pomocí poskytovanou dalším kulturním institucím včetně mnoha knihoven. Nové inovativní postupy a nalezené best-practices se zároveň daří šířit prostřednictvím certifikovaných metodik, z nichž některé z nich jsou

knihovnám dostupné i v tištěné podobě. Odborní pracovníci Národní knihovny ČR jsou zároveň činní i na oborových akcích, sami pořádají školení pro knihovníky z regionálních pracovišť a navazují cenné vazby na zahraniční pracoviště. Důležité je i propojení mnoha z výše uvedených aktivit na dotační program Ministerstva kultury ČR VISK 7, díky němuž se do těchto činností mohou zapojit i další instituce a pomoci tak vytvořit kooperativní systém směřující k efektivní správě a ochraně novodobých fondů.

Samozřejmě rezervy tu vždy jsou – v Národní knihovně ČR jde například o záležitosti spojené na jedné straně s kapacitou pracovišť a na straně druhé s velkým počtem uložených svazků či v poslední době ve vnějších diskuzích výrazně rezonující tématem nedostupnosti fondů a jejich uložení mimo sklady Národní knihovny ČR.

Petr Žabička: Jak bys srovnal digitalizaci a odkyselování z hlediska ochrany a záchranu dokumentů?

Tomáš Foltýn: Digitalizaci dokumentů vnímám jako integrální součást komplexního procesu ochrany našeho kulturního dědictví, která je plně provázaná s výše uvedenými prvky ochrany fondů, mezi něž patří i proces odkyselování. Systém jednotlivých kroků:

Kritické hodnoty pH - výsledky systematických průzkumů novodobých fondů

průzkum fondů – digitalizace – konzervace/ ošetření – odkyselení – výroba ochranných obalů – bezpečné uložení, byť samozřejmě vždy modifikovaný podle aktuálního stavu jednotlivých svazků, pokrývá hlavní činnosti, kterým bychom se měli v rámci ochrany fondů věnovat. Samotná digitalizace přispívá nejen ke zvýšení dostupnosti informací a moderním způsobům práce s daty, ale samozřejmě i k postupnému snižování zátěže, kterému jsou fondy vystaveny v rámci manipulačních prací, výpůjček atd. Zároveň však generuje další činnosti, jež jsou spojené s dlouhodobou ochranou digitálních dat. Stejně jako v případě odkyselování jde o finančně a organizačně náročnou aktivitu, ke které je nutné přistupovat s velkou mírou spolupráce a koordinace, což se daří i díky nástrojům jakými jsou Registr digitalizace či Registr odkyselování.

Petr Žabička: Jak k těmto aktivitám přistupovala stávající Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2017 – 2020 a plánuje se v obdobných aktivitách i pokračovat?

Tomáš Foltýn: Letos končící Koncepce rozvoje knihoven věnovala oblasti trvalého uchování tradičních knihovních fondů celou jednu prioritu. V rámci její implementace se podařilo uskutečnit většinu kroků, které byly v době příprav této koncepce navrženy. Byly tak například připraveny dokumenty strategického charakteru, které mají sloužit v rámci vyjednávání se státními úřady o podpoře klíčových

oblastí uchování knihovních fondů. Zde lze uvést zpracovaný a Ústřední knihovnickou radou následně schválený aktualizovaný text Koncepce trvalého uchování tradičních knihovních dokumentů a také vstupní analytickou studii definující základní parametry budování kooperativního systému depozitního ukládání v České republice.

V průběhu realizace koncepce proběhla i podrobná dotazníková akce, jejímž cílem bylo zjistit potřeby konkrétních knihoven v oblasti efektivní správy a ochrany fondů. Na základě šetření, na nějž odpovědělo téměř 150 institucí, byla stanovena další dílčí opatření, která mají velký dopad na každodenní činnosti všech knihoven. Mezi tyto činnosti patří zejména vytváření a následné šíření metodických pomůcek, příprava důležitých dokumentů univerzálně využitelných v různých knihovnách, například vzorový krizový plán pro případ živelných katastrof, či aktualizace a nové vydání tzv. Koleček první pomoci.

Nově schvalovaná koncepce na léta 2021–2027 také obsahuje řadu úkolů, které jsou důležité pro zajištění kontinuálních procesů efektivní správy a ochrany knihovních fondů. Uvést mohu například ambici znovu obnovit v prostředí Národní knihovny ČR tzv. Národní program centrální ochrany a prevence živelných katastrof, jakožto místa pro tvorbu závazných dokumentů a doporučení v této oblasti, a konzultačního pracoviště pro dobré uložení fondů, tvorbu a posouzení krizových plánů a směrnic apod. Jedním z dalších

Schéma komplexního procesu ochrany kulturního dědictví

smělých plánů je ambice vybudovat mobilní pracoviště záchrany kulturního dědictví, které by bylo schopné efektivně a hlavně rychle pomoci v případech živelné katastrofy, požáru či další nehody přímo na místě samém. Součástí pracoviště by mohla být například mobilní vakuová komora, mobilní laboratoř či pomůcky pro základní očistu a zpracování poškozených fondů. Mimo tyto a další vyšší cíle je ambicí nové koncepce i nadále podporovat rutinní činnosti spojené s ochranou fondů, jakými jsou již dříve uvedené průzkumy, odkyselování či ochranné obaly.

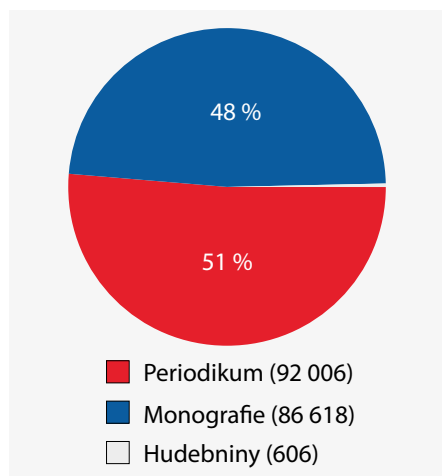
Petr Žabička: Součástí Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2017–2020 v této části není jenom problematika ochrany tištěných dokumentů, významná část je tam věnována i ochraně zvukových dokumentů. Jaká je situace v této oblasti?

Tomáš Foltýn: Situace v oblasti záchrany národního zvukového dědictví se také postupně

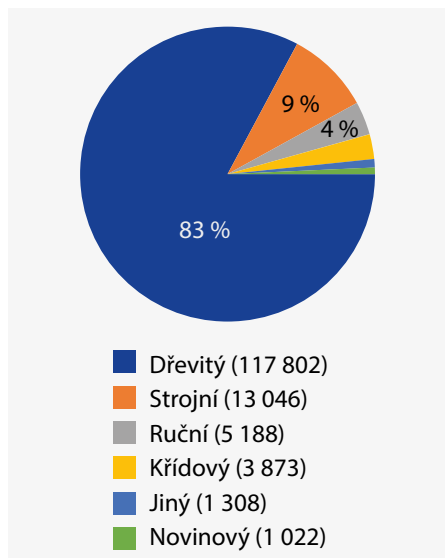
posouvá dále, bohužel však startovní pozice byla horší než v případě tištěných dokumentů. Digitalizace zvuku byla v poslední pětiletce jednak zahrnuta do aktivit podporovaných programem VISK 7, dále byly zpracovány technické předpoklady digitalizace zvuku, a to zejména po stránce vývoje a optimalizace softwarových nástrojů, a byla také spuštěna podpora rekatalogizace zvukových dokumentů prostřednictvím programu VISK 5. Odborníci z Národního muzea a jejich další spolupracovníci zahájili realizaci projektu „Nový fonograf: naslouchejme zvuku historie“, který má přinést další poznatky o ochraně a zpřístupnění zvukového dědictví a zároveň postoupit ve vývoji standardů a návazných nástrojů. Oblast zvukových dokumentů je rovněž i nadále zahrnuta v budoucích koncepčních snahách, kdy jedním z hlavních cílů je směřovat k vybudování Národního zvukového centra, jakožto metodického garanta a správce centrálních řešení pro tuto oblast, jež by mělo odpovědnost i za identifikaci a akvizici nahrávek se vztahem k české kultuře nacházejících se v zahraničí, pomoci při jejich zpracování, propojování institucí, pořádání společných a koordinovaných vzdělávacích a dalších kulturních akcí atd.

Petr Žabička: Jaké vnímáš nejdůležitější priority z hlediska českého knihovnictví respektive Národní knihovny ČR v ochraně dokumentů? Co by se mělo dělat nejdřív?

Tomáš Foltýn: To je velmi složitá otázka. Oblast, kterým je nutné se věnovat, je celá řada a prakticky není možné vybrat jen jednu z nich, tu masivně podpořit a další pak opominout. Například zintenzivnit podporu odkyselování je jistě žádoucí a plně smysluplné, ostatně příprava podkladů pro strategické

Typ fondu – registr odkyselování

Typ papíru – registr odkyselování

řešení masivnějšího odkyselování bohemikálního knižního dědictví je v plném proudu, ale pokud nebudeme mít detailní informace o svých fondech, hrozí menší efektivita vynaložených prostředků. Osobně bych tak byl pro souběh vícero činností uvedených v jedné z dříve položených otázek a jejich kontinuální a stabilní podporu nejen pro Národní knihovnu ČR, ale i pro další instituce, které se chtějí správě a ochraně svých fondů seriózně věnovat.

Petr Žabička: Ještě k problémům s uložením fondů. Víím, že Národní knihovna ČR provádí rekonstrukci staršího hostivařského depozitáře a připravuje dostavbu další části nových skladišť v téže lokalitě. Bude vám tato kapacita stačit nebo si myslíš, že bude třeba brzy přikročit k dalšímu řešení prostorových kapacit pro uložení fondů?

Tomáš Foltýn: Další komplikované téma. Stavební práce v rámci Centrálního depozitáře v Hostivaři jsou samozřejmě směřované k tomu, aby Národní knihovna ČR měla

patričnou rezervu pro uložení svých fondů i s výhledem do budoucna. Nicméně situace je komplikovaná tím, že část skladišť Národní knihovny ČR se stále nachází v Klementinu, kde dříve nebo později dojde k další fázi revitalizace a stávající úložná kapacita bude zřejmě snížena. Dále pak Národní knihovna ČR, což ví již méně lidí, vlastní ještě externí sklad v Neratovicích, kde jsou uloženy tzv. Rezervní fondy Národní knihovny ČR, které by se do budoucna mohly stát základem systému depozitního ukládání málo používané literatury. Bohužel neratovický depozitář je zastaralý, nalézá se poblíž průmyslové lokality a také v blízkosti záplavové oblasti. Myslím si, že snahou Národní knihovny ČR by mělo být tento sklad opustit a fondy přesunout do Hostivaře. Do diskuze směrem ke kapacitě skladů a obecně i o správném uložení fondů jistě navíc vstoupí i myšlenky na vybudování nové budovy Národní knihovny ČR, neboť stav, kdy drtivá většina fondů bude uložena mimo hlavní budovu knihovny, tj. v tuto chvíli Klementinum, a bude třeba zajistit jejich častý transport, je z mého profesního pohledu nepřijatelný a pro zajištění moderních služeb prakticky likvidační. Ale zde se zase oblohou vracíme i k otázkám digitalizace a zpřístupnění digitálních dat – což si můžeme nechat na nějaký z dalších rozhovorů.

Petr Žabička: Děkuji za rozhovor. Chceš dodat ještě něco, co jsme v rozhovoru nepokryli?

Tomáš Foltýn: Já děkuji za rozhovor. Myslím, že v tuto chvíli jsme alespoň krátce pohovořili o všech relevantních tématech spojených s efektivní ochranou tradičních knihovních fondů. Ale pokud bych mohl připojit svůj tip na jedno z dalších čísel, které by mohlo navázat na toto interview, tak bych zmínil oblast dlouhodobé archivace digitálního obsahu. A třeba si můžeme prohodit role – tentokrát budu klidně zpodobat já Tebe.

Hromadné odkyselování novodobých knihovních fondů – současný stav, plány do budoucna

Petra Vávrová

Petra.vavrova@nkp.cz

Autorka textu přináší podrobnou informaci o procesu přípravy hromadného odkyselování knihovních fondů v Národní knihovně ČR, ale i v rámci dalších tuzemských institucí. Uvádí základní princip odkyselování a požadavky na ideální metodu hromadného odkyselování knih. Popsán je výběr technologie i způsob testování kvality odkyselování. Článek je doplněn přehledným schématem workflow použitým pro realizaci hromadného odkyselování knihovních fondů a uvádí i literaturu k danému tématu.

Úvod

Jedním z největších problémů, který ohrožuje trvalé uchovávání novodobých knihovních fondů, je poškození fyzických papírových nosičů způsobené kyselostí papíru, způsobující rozpad papíru mechanizmem hydrolytických reakcí v kyselém prostředí – dále kyselou hydrolyzu. Těmito degradačními reakcemi je ohroženo kulturní dědictví našeho státu, jež je cenným svědkem období budování kulturní a národní identity, má nevyčíslitelnou historickou, společenskou a uměleckou hodnotu a obsahuje významné informační bohatství. Bohužel jeho dlouhodobé uchování je ve velké míře ovlivněno mnohdy špatným fyzickým stavem, neboť mnohé dokumenty jsou vytištěny na dřevitém papíře způsobujícím jejich rozpad.

Problematiku vystihuje citát **Andrého Malrauxe**: „*Kdo chce budoucnost číst, musí v minulosti listovat*“.

Národní knihovna České republiky (NK ČR) spravuje přes sedm milionů knihovních jednotek a zhruba 96 % z nich je tvořeno tzv. novodobými fondy, do kterých NK ČR zahrnuje knihy vydané po roce 1800. Materiály na bázi celulózy, která je základní stavební jednotkou právě papírové vlákniny, jsou stabilní

v neutrální až mírně alkalické oblasti. V letech 1845–1850 došlo v důsledku zvyšování poptávky po knižní produkci k významným změnám v použitých surovinách (dřevitá hmota) a v technologii výroby papíru, což vede k výrazným změnám chemické struktury papíru a přirozeným stárnutím dochází k poklesu jeho životnosti. Takto vyrobený papír je odkázán k rozpadu v důsledku vzniku kyselých látek, které mechanizmem hydrolytických reakcí v kyselém prostředí štěpí makromolekuly celulózy a papír ztrácí své mechanické vlastnosti – papír se až rozpadne na malé kousky. Tento proces je možné preventivními i invazivními zákroky zpomalit, ale je třeba zasáhnout ještě včas, dokud papír vykazuje určité mechanické vlastnosti. Životnost papíru zároveň ale ovlivňuje řada degradačních faktorů, především faktory vnější, kam patří teplota prostředí, relativní vlhkost vzduchu, nečistoty obsažené v prostředí (např. prachové částice, vzdušné polutanty jako jsou oxidy síry a dusíku, ozón ...), světelná energie, biologičtí škůdci (plísňe, bakterie, hmyz) apod. Neutralizací kyselých složek v papíru – odkyselováním (deacidifikací) a současně vytvořením tzv. alkalické rezervy, lze životnost papíru prodloužit,

rozpad papíru oddálit a zachránit tak originál pro budoucí generace v dobrém fyzickém stavu jako zdroj informací. Vzhledem k obrovskému množství kyselých materiálů je potřeba volit hromadné metody odkyselování, individuálně toto množství a objem nelze zvládnout a finančně by to bylo mnohonásobně dražší. NK ČR již řadu let postupně testuje a hledá vhodné metody hromadného odkyselování knih a vázaných periodik. Průzkumem fyzického stavu knih se ukazuje, že ve fondech tiká „časovaná bomba“. Navíc řada knih už je v čase rozpadu a tento proces je již nevratný – nelze již nic podniknout pro záchranu originálu.

Hromadné odkyselování knihovních fondů

Proces odkyselování je proces chemického ošetření papírových materiálů. Jedná se o technické a technologické postupy, zaměřené na odstranění vlastní příčiny vzniku degradace papíru – jeho kyselosti. Dochází k neutralizaci, resp. inaktivaci v papíru přítomných kyselých látek – volných kyselin dochází ke zrušení jejich katalytického účinku degradace (mechanizmem hydrolytických reakcí v kyselém prostředí) a k zastavení nebo alespoň k výraznému zpomalení či oddálení degradačního procesu rozpadání papíru.

Současně je díky hromadným technologiím do papíru zaváděna tzv. „alkalická rezerva“ ve formě organických sloučenin (uhličitany) obsahujících vápník nebo hořčík. Alkalická rezerva vytváří „náravník“ do budoucnosti, protože dochází k neutralizaci kyselin vznikajících v papíru následkem jeho přirozeného stárnutí, vlivem vzdušných polutantů (oxidy síry a dusíku a další degradační produkty) nebo absorbované z jeho vnějšího okolí.

Neutralizaci kyselin zajišťuje odkyselovací (neutralizující) činidlo a nosné médium, které odkyselovací činidlo zavádí do papíru, tím je papír chemicky stabilnější a zpomalí či až zastaví se degradace papíru.

Příprava knih na hromadné odkyselování

Proces přípravy většího množství svazků ohrožených knih pro odkyselovací technologii není jednoduchý. Příprava knih se skládá z mnoha dílčích činností, do nichž spadá mimo jiné kontrola fyzického stavu vybraných svazků a případná úprava v elektronické databázi, prověření a doplnění jejich záznamů v elektronickém katalogu NK ČR na úroveň zpracovaných jednotek, výběr a fyzická manipulace se svazky z příslušných depozitářů, vstupní měření fyzikálních a chemických vlastností knih (především hodnot pH papíru), zapisování těchto údajů do nástrojů sloužících k evidenci prozkoumaných a odkyselených svazků – *Registru odkyselovaných dokumentů* a databáze *CZBRD Průzkum novodobých fondů*, příprava jednotlivých várek k převozu na odkyselovací pracoviště, přípravu seznamů a vyřízení výjezdních povolení a mnohé další odborné činnosti. Nedílnou součástí realizace takto velkého projektu je odpovědná práce spojená s obstaráním vhodného dodavatele a technologie prostřednictvím veřejné soutěže, která musí být provedena v souladu s platnou legislativou a zajištění všech vnitřních organizačních předpokladů úspěšné realizace projektu. Celý proces přípravy knihy na odkyselování a toku každého exempláře z regálu, přes technologii a zase zpět na regál v depozitáři je znázorněn na schématu celého workflow. Základní dílčí kroky přípravy a následné kontroly knih lze sumarizovat do následujících fází:

1. Výběr z databáze
2. Vyexpedování na pracoviště přípravy
3. Kontrola knih před procesem
4. Převoz do technologie
5. Odkyselení a kondicionace
6. Převoz do NK ČR
7. Kontrola po odkyselení
8. Návrat do depozitáře

Zároveň byla k tomuto účelu certifikována a vydána metodika s názvem „*Příprava novodobých knihovních fondů na hromadné odkyselování*“

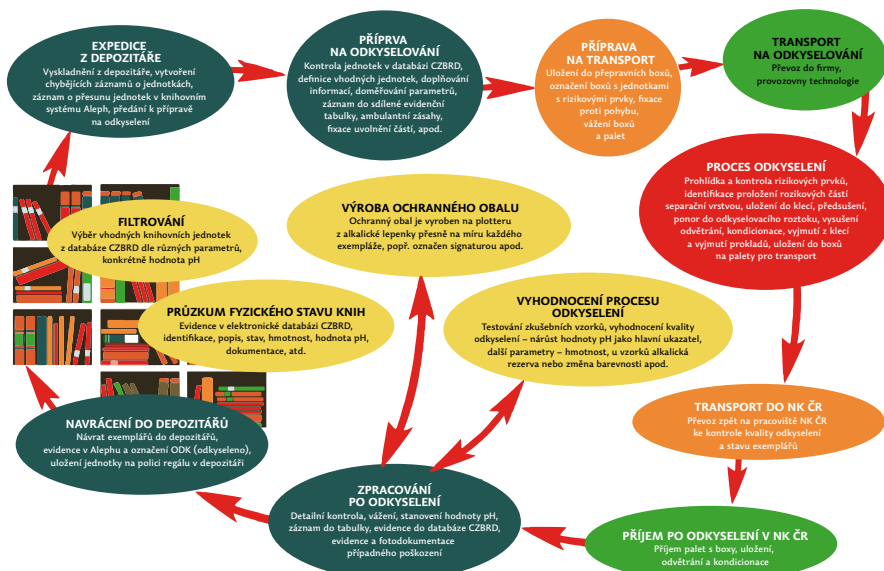

Schéma workflow použitého pro realizaci hromadného odkyselování knihovních fondů

a kontrola kvality odkyselení – kritéria výběru a proces zpracování“, která detailně popisuje výběr technologie pro daný knihovní fond, postup při zpracování knihovních fondů a doporučuje kritéria výběru knih vhodných pro hromadné odkyselování knihovních či archivních fondů. Metodika rovněž popisuje přesný postup přípravy a následné kontroly kvality po odkyselení knih tak, aby každý, kdo bude tento proces provádět, jej prováděl shodně a homogenně a bylo možné pak data a informace vkládat do *Registru odkyselených dokumentů*. Součástí tohoto procesu je i průzkum a fotografická dokumentace zjištěných skutečností a evidence odkyselených knih v *Registru odkyselených dokumentů*.

Zvolená technologie hromadného odkyselování knih v NK ČR

Pro realizaci odkyselování bylo potřeba vybrat a zvolit vhodnou technologii odkyselování a zkušeného obchodního partnera, který zajistí logistiku převozu a samotný proces deacidifikace. Z dlouhodobých měření prováděných v rámci odborných pracovišť NK ČR byla

výbrána v příslušném období jako nejefektivnější technologie PaperSave Swiss®, kde je jako odkyselovací látka použitý etanolát hořečnatý a titaničitý a jako nosné médium hexametyldisiloxan. Jedná se o komorový proces, kdy po předsušení jsou knihy umístěny ve speciálním tanku a ponořeny do odkyselovacího roztoku. Dojde k napuštění papíru alkalickými látkami a vytvoření alkalické rezervy, která chrání papír před vlivem kyselých látek z prostředí nebo vznikající přirozené stárnutím v samotném papíru další desetiletí až století po ošetření. Následně jsou knihy umístěny do klimatizačních komor a zde setrvávají několik týdnů pro navrácení přirozené vlhkosti a odvětrání vzniklého etanolu.

Tento proces splňuje definované požadavky kladené na „ideální“ metodu hromadného odkyselování knihovních fondů:

- Neutralizované knihy nesmí být rozvazovány.
- Proces musí být aplikovatelný na všechny druhy papíru, resp. papíry obsažené v knihovním fondu NK ČR.

- Proces nesmí negativně ovlivňovat jakýkoliv druh materiálu použitý na knize. Vzhled knihy se nesmí měnit.
- Veškeré kyseliny musí být kompletně a trvale neutralizovány.
- Neutralizaci musí být vytvořena v papíru alkalická rezerva ekvivalentní 2 % uhličitanu vápenatého.
- Distribuce pH a alkalické rezervy musí být homogenní v celé knize a v materiálech knih.
- Hodnota pH papíru musí být mezi 7 a 8,5 (tolerance u hodně kyselých materiálů min. 6,5 až po 9,5 u méně kyselých materiálů).
- Životnost neutralizovaného papíru by měla vzrůst ideálně pětinasobně.
- Mechanické vlastnosti materiálů knih by měly zůstat nezměněny, pokud dojde ke zlepšení, je to žádoucí.
- Použité chemikálie nesmí být nebezpečné pro obsluhu, budoucí čtenáře a životní prostředí.
- Použité chemikálie musí být trvale neškodné pro veškeré součásti knihy.

Kontrola kvality po odkyselení

Spolu s knihami jsou zasílány do technologie odkyselování i testovací vzorky. U těchto odkyselených vzorků se před a po odkyselení stanovuje alkalická rezerva dle normy ČSN ISO 9706:5. Zkouška je destruktivní a je proto prováděna výhradně na vzorcích. Dále se sleduje před a po odkyselení celková barevná změna papíru.

Každá kniha, která prošla odkyselováním, je kontrolována také z důvodu tendence některých barviv se vlivem odkyselovacího roztoku aktivovat a rozpouštět. Tento jev je výjimečný, ale nelze ho zcela vyloučit. Kromě chemického složení hraje roli i stupeň poškození či degradace pojiv barvy. Každý takový případ je pečlivě zaznamenán, aby při budoucím výběru exemplářů pro tuto metodu byly knihy s těmito rizikovými prvky vyloučeny. Tým Národní knihovny ČR podílející se na procesu přípravy na hromadné odkyselování důkladně mapuje širokou škálu rizikových prvků, aby tak zajistil

maximální bezpečnost pro ošetřované exempláře před nežádoucími změnami.

Vzorky jsou trvale uchovávány a v průběhu času přeměřovány, stejně tak jsou vytipované exempláře kontrolovány, zda v delším časovém období nedochází k nežádoucím změnám v dlouhodobém horizontu. V současnosti se žádné negativní jevy spojené s procesy hromadného odkyselování neprojevily, vzorky odkyselené různými technologiemi sledujeme průběžně již téměř 10 let.

Pro odkyselené knihy, které vykazují poškození vazby, byly vyrobeny ochranné obaly z alkalické lepenky, chránící knihu před mechanickým poškozením.

Závěr

Realizace hromadného odkyselování prováděná posledních 10 let v NK ČR ukázala, že tuto problematiku není možné řešit prostřednictvím samostatných dílčích projektů jednotlivých knihoven, ale v celorepublikovém měřítku. Degradace fyzického stavu knižních svazků není individuálním problémem několika vybraných institucí. Ukazuje se rovněž, že v dlouhodobém horizontu nelze také spoléhat na odkyselení fondů dodavatelskou cestou, neboť jde o pro obě strany složitou a finančně i organizačně náročnou aktivitu. Pořízení vlastní odkyselovací technologie je sice také velice nákladnou záležitostí, včetně plateb za nákup potřebných chemických látek, bez nichž nelze proces realizovat. Zde se však otevírají velké možnosti aktivní a komplexní spolupráce mezi různými paměťovými institucemi, jež by mohly vést k vybudování centrálního odkyselovacího pracoviště, které by mohlo zároveň reflektovat požadavky z okolních zemí. Při výstavbě podobného typu zařízení by bylo praktické samotné odkyselovací pracoviště rozšířit o vybudování metodického centra ochrany a konzervace novodobých dokumentů, které by provádělo výzkum v různých částech této oblasti, předávalo know-how a udržovalo správnost postupů a tento cíl by se měl stát jednou z priorit kulturní politiky České republiky.

Odborná pracoviště NK ČR několik desítek let testují různé odkyselovací technologie a zároveň v průběhu několika let soustavně podnikají realizaci dílčích projektů financovaných ze zdrojů programu VISK 7 Ministerstva kultury, které jsou zaměřeny na odkyselení kriticky ohrožených svazků. Během téměř deseti let testování se výzkumní pracovníci NK ČR seznámili s většinou technologií, které jsou v současnosti dostupné na trhu – Papersave, Papersave Swiss či ZFB:2. Všechny technologie a pracovní postupy však mají své limity, včetně toho, že žádná z těchto technologií není dostupná na našem území. Nejde přitom jen o limity funkční, ale i o otázky finanční či kvantitativní, které prakticky znemožňují odkyselit všechny svazky, u kterých hrozí fyzický rozpad. Dlouhodobým limitujícím faktorem je otázka dostatečných zdrojů, kdy jediným finančním mechanismem stabilně podporujícím hromadné odkyselování knihovních fondů je dotační program VISK 7. Díky těmto prostředkům, ale samozřejmě také v návaznosti na podporu svých zřizovatelů, bylo odkyselování zahájeno i v dalších knihovnách, v Městské knihovně v Praze či Vědecké knihovně v Olomouci, která byla první institucí, jež za podpory krajské samosprávy realizovala v roce 2018 masivní projekt záchranného odkyselování knihovních fondů v celkové hodnotě několika milionů korun. S malými objemy knihovních fondů se rovněž zapojily do odkyselování instituce jako Knihovna Uměleckoprůmyslového muzea, Knihovna Národní galerie, Knihovna

Národního muzea a Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně a postupně se přidávají další knihovny.

Poděkování

Tento článek vznikl na základě institucionální podpory dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace poskytované Ministerstvem kultury.

Literatura:

VÁVROVÁ P., NEORALOVÁ J., MRAČKOVÁ L., KAŠTÁKOVÁ T. Příprava novodobých knihovních fondů na hromadné odkyselování a kontrola kvality odkyselení – kritéria výběru a proces zpracování. Metodika certifikovaná Ministerstvem kultury České republiky, osvědčení o uznání uplatnění metodiky č. 181 ze dne 7. 11. 2018 zveřejněno na webu: www.nusl.cz.

Petra VÁVROVÁ, Jiří POLIŠENSKÝ, Pavel KOCOUREK a Hana SEDLISKÁ. Metodika průzkumu fyzického stavu novodobých knihovních fondů. Certifikovaná metodika. 2013. Dostupná z: https://www.nkp.cz/soubory/ostatni/Metodika_Pruzkum_novodobych_knihovnich_fondu_Vavrova_a_kol_2013.pdf.

Petra, VÁVROVÁ, Jiří POLIŠENSKÝ, Pavel KOCOUREK, Hana SEDLISKÁ, Magda SOUČKOVÁ, Lucie PALÁNKOVÁ a Věra POSPÍŠILÍKOVÁ. Nový nástroj pro monitorování fyzického stavu knihovních fondů. Knihovna [online]. 2012, roč. 23, č. 2, s. 66–76 [cit. 2015-03-16]. Dostupný z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovna122/neuvirt.htm>. ISSN 1801-3252.

VÁVROVÁ, Petra. Hromadné odkyselování periodik – novin a časopisů. In: Zborník Periodiká v minulosti a súčasnosti. Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 2018, s. 296–300. ISBN 978-80-89303-63-2.

Výroční zpráva NK ČR za rok 2019 [online]. [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: <https://www.nkp.cz/soubory/ostatni/vz2019.pdf>.

Bude vás zajímat, že...

... **Nazemi česká nevládní nezisková organizace připravuje ve dnech 3.–10. října Výstavu na stromech 2020 s tématem budoucnost práce právě ve vašem městě.** Tematicky zaměřená výstava se bude věnovat změnám v pracovních podmínkách v souvislosti s nástupem automatizace, digitalizace a moderních technologií. Ukáže, jaká úskalí proměňující se pracovní místa s sebou přináší, i možná řešení pro občany a jejich zapojení do tohoto pracovního procesu. Současně je tento typ akce – výstava na stromech – např. ve vašem parku apod. možnou inspirací pro vlastní nápady a vlastní aktivity vaší knihovny. **Viz:** <https://www.nazemi.cz/cs/vystava-na-stromech>

Národní konzervační fond

Anna Vandasová

Anna.vandasova@nkp.cz

Příspěvek je věnován Národnímu konzervačnímu fondu, který patří do hlavních sbírek Národní knihovny ČR. Jedná se o novodobou sbírku dokumentů vydávaných od roku 1901 na území České republiky. Článek přibližuje rozsah typů dokumentů, které tvoří Národní konzervační fond, uvádí i statistiku ročních přírůstků. Seznamuje se systémem signování a ukládání dokumentů i aktuálním doplňováním. Úplnost konzervačního fondu je také zajišťována formou retrospektivního doplňování. Národní konzervační fond je využíván ke studijním účelům a to pouze v prostorách Centrálního depozitáře NK ČR v Hostivěři.

Národní konzervační fond patří mezi hlavní sbírky Národní knihovny České republiky (dále jen NK ČR) a plní funkci jedné ze čtyř celostátních konzervačních sbírek novodobých dokumentů. Kromě něj to jsou sbírky v Moravské zemské knihovně v Brně, ve Vědecké knihovně v Olomouci a Univerzální knihovní fond spadající rovněž do NK ČR. Všechny tyto sbírky jsou tvořeny na základě práva celostátního povinného výtisku periodických i neperiodických publikací.¹ Národní konzervační fond (dále jen NKF) mezi nimi zaujímá výsadní postavení především vzhledem ke svému specifickému způsobu zpřístupňování. Co vše je v NKF umístěno, jak se doplňuje, jaká je jeho ochrana a jaká jsou pravidla jeho zpřístupnění?

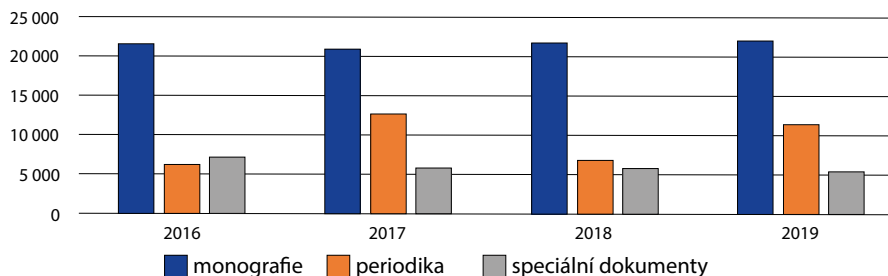
NKF je novodobá konzervační sbírka dokumentů vydaných od roku 1901 na území České republiky (resp. Československa) doplněná o zahraniční bohemika. Starší dokumenty spravuje v NK ČR Oddělení rukopisů a starých tisků a správa Fondu 19. století. I v NKF se však objevují svazky z 19. století, protože Fond 19. století byl v NK vyčleněn až dodatečně. Týká se to například periodik, která pokračují i přes rok 1900. Jak už bylo uvedeno výše, základ tvoří povinný výtisk neperiodických i periodických publikací. Kromě tradičních typů dokumentů jako jsou monografie, velké novinové tituly, časopisy,

apod. patří do NKF i takzvané speciální dokumenty. Ve fondu jsou umístovány kalendáře, plakáty, grafiky, pohlednice, gramodesky, atd. Celkem je v současné době v NKF 32 živých signatur, které jsou aktuálně doplňovány. Největší objem doplněných svazků je jednoznačně na signaturách monografických a periodických dokumentů, tedy na signaturách I, II, III, IV a P I, P II, P III a P IV. Členění I – IV je na základě velikosti dokumentů. Ostatní živé signatury jsou vyčleněny pro výše zmíněné speciální dokumenty. Vlastní signaturu mají v NKF například i přílohy monografií a periodik, které je nutné oddělit kvůli prostorovým omezením klasických regálů. Jedná se například o velké plyšové hračky, umístěna tu je i vitrína ke speciální třídílné publikaci o Sixtiněské kapli, apod.

Roční přírůstek se v posledních letech pohybuje mezi 34 a 40 tisíci exempláři za rok. Jen monografií přibýlo v roce 2019 přes 22 000, periodik přes 11 000. Je nutno si uvědomit, že se jedná pouze o přírůstek v Národním konzervačním fondu. Velmi podobný přírůstek je i v Univerzálním knihovním fondu Národní knihovny a nelze opominout i přírůstky dalších sbírek.

Základním zdrojem doplňování NKF je už zmiňovaný povinný výtisk. Toto právo se však ustálilo až ve 30. letech 20. století a ani potom nebylo striktně dodržováno. V NKF tak mnoho svazků, které by zde měly být umístěny, chybí. Intenzivně se pracuje na retrospektivním

¹ <https://www.nkp.cz/sluzby/sluzby-pro/povinne-vytisky/povinnevytisky>

Přírůstek v NKF dle typu dokumentu v letech 2016–2019

doplňování, kdy jsou aktivně vyhledávány chybějící dokumenty. Pomocným nástrojem se stává aplikace Virtuální depozitní knihovna², která vznikla v rámci projektu NAKI „Vytvoření kooperativního systému pro budování a správu novodobých konzervačních knižních sbírek v ČR a vývoj potřebných nástrojů“³, který běžel v letech 2012 až 2015 a podílely se na něm všechny 3 knihovny spravující celostátní konzervační sbírky. V aplikaci je možné vyfiltrovat svazky, které jsou například ve sbírkách MZK a VKOL, ale chybí právě v NKF.

Snahou je rovněž zachovat v Národním konzervačním fondu i všechny odlišné podoby daného exempláře. Pokud tedy byla kniha vydána v brožované i vázané verzi, je žádoucí, aby v NKF byly obě dvě formy. Mnoho dokumentů také vyšlo ve speciálních vydáních na různých druzích papíru, jako číslované exempláře, často podepsané autory. I toto chceme v NKF podchytit a uchovat.

Povinný výtisk se vztahuje rovněž na periodické dokumenty, které mají vyčleněné signatury označené písmenem „P“. Než však došlo k jejich ustanovení, byly původně řazeny na signatury I – IV spolu s monografiemi. Vzhledem k fyzické podobě časopisů a novin není jejich zpracování jednoduché. Kompletují se do ročníků, měsíců či čtvrtletí a takto jsou buď vázány, nebo umístovány do speciálních obalů. Zde se volí především ten druh uložení,

který je nejvhodnější pro konkrétní dokument z hlediska dlouhodobého uchování, nikoliv pro zpřístupnění čtenářům. I to je jeden z rozdílů oproti ostatním fondům NK i oproti ostatním třem konzervačním sbírkám. Tím se dostáváme k pravidlům zpřístupňování NKF.

Národní konzervační fond je sbírka archivní povahy a má nejvyšší stupeň ochrany z uvedených 4 konzervačních sbírek v ČR. Jeho hlavním posláním je uchovat exempláře do budoucna jako kulturní bohatství. Na rozdíl od ostatních tří sbírek, které se prezenčně půjčují uživatelům a využívají se k reprografickým službám a digitalizaci, je možnost zápůjčky z NKF dána striktními pravidly. Studovat z NKF je možné pouze tehdy, pokud v celé České republice neexistuje jiný exemplář požadovaného dokumentu a pokud není svazek digitalizovaný nebo převedený na mikrofilm⁴. Požadavky na výpůjčku prochází dvojí kontrolou, možnost studia je pouze prezenční a jedinečně ve studovně v Centrálním depozitáři v Hostivaři⁵.

NKF je umístěn v nové budově Centrálního depozitáře NK ČR v Hostivaři, která byla zpřístupněna v roce 2014. Jedná se v současnosti o nejmodernější depozitář Národní knihovny, kde jsou zaručeny a pravidelně kontrolovány optimální podmínky pro skladování knižního fondu, je zde udržována konstantní vlhkost a teplota, depozitář je vybaven speciálním

² <http://vdk.nkp.cz/vdk/>

³ <http://vdk.nkp.cz/>

⁴ <https://www.nkp.cz/sluzby/dulezite-odkazy/knihovni-rad-a-dalsi-pravidla/konzervacni-fondy>

⁵ <https://www.nkp.cz/sluzby/dulezite-odkazy/studovny/cdh-studovna>

osvětlením, kompaktními regály a moderním zhášecím systémem. Odbor ochrany knihovních fondů NK ČR intenzivně spolupracuje se správcí NKF a provádí se pravidelná očista a kontrolní stěry. Kromě toho se v NKF také uskutečňuje průzkum fyzického stavu fondů, kdy odborně vyškolení pracovníci měří pH, zaznamenávají stav vazby, poškození a další klíčové údaje, které jsou vkládány do speciálně vytvořené aplikace. Poškozené a vzácné svazky

jsou vkládány do obalů, které jsou vytvořeny na míru z nekyselé lepenky archivních kvalit přímo v depozitáři na speciálním vyřezávacím plotru.

Hlavním úkolem pro správce Národního konzervačního fondu je nadále pokračovat v doplňování chybějících svazků, udržovat archivní charakter sbírky vůči veřejnosti a zachovat tak její dosavadní podobu, díky které plní Národní knihovna své poslání jako instituce trvale uchovávací fyzické dokumenty.

Čtenářská lekce ke knize Hurá na kajak!

Radka Vojáčková
vojackova@kvkli.cz

Cíl lekce

Cíle: předvídání příběhu, propojení děje s vlastní zkušeností, práce s neznámými slovy, práce s verši, vysuzování z obrázků, vlastní tvorba krátkého příběhu. Chtěli jsme také nalákat děti ke čtení celé knihy, vtáhnout je do příběhu. Proto knihu v rámci lekce nečteme celou.

Průběh lekce

Úvodní aktivita – před čtením

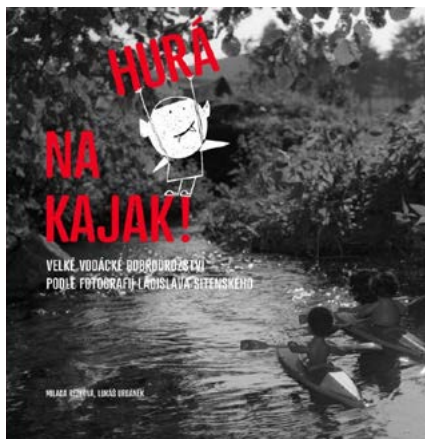
Dětem do skupinek rozdáme písmena, ze kterých složí slovo KAJAK. Písmenka můžeme napsat i na flip či tabuli, děti společně složí slovo (krátká aktivita).

Ptáme se:

- Víte, jak kajak vypadá? K čemu slouží?

Následuje předvídání z obrázku na obálce knihy. Knihu opět položíme do kruhu (necháme kolovat obrázek z obálky knížky), necháme děti, aby si obálku v klidu prohlédly:

- děti nejprve popíší, co na obrázku vidí, pak vymýšlí své předpovědi – předpovědi

zapišeme na tabuli, papír. Děti ve svých nápadech vychází z obálky a názvu knihy.

- Co se asi v příběhu stane? Jaká bude zápletka?

Při čtení

Čteme příběh (místy zkrácený, detaily je možné jen převyprávět nebo některé úplně vynechat – např. vyprávění úvodní části týkající se rodičů),

čtení přerušujeme otázkami a aktivitami. Text v popisu lekce je uveden zkráceně, místy jej nahrazují tečky (text je v knize). V průběhu čtení společně s dětmi objasňujeme význam méně známých slov (epesní kolíky, bagáž, loďák, navigátor atd.).

Hurá na kajak! Velké vodácké dobrodružství

Mokrá Liška. Ve skutečnosti jsem holka, která se jmenuje Eliška, ale všichni mi říkají Liško.

- *Proč se Elišce říká Liška?*

Pokračujeme ve čtení:

Protože mám dlouhé zrzavé vlasy. ...Do noci se díváme na krasobruslení nebo na staré filmy.

- *Vyzveme děti, aby si postavily své hnízdo (1. varianta) Tuto aktivitu zařadíme jen v případě vhodných prostorových možností a v případě menšího kolektivu. Jinak je možné tuto aktivitu zcela vynechat.*

Děti mohou zůstat ve svých hnízdech a pokračujeme ve čtení:

Babička má ráda krasobruslení a dost mu rozumí... Upír z Feratu!

- *Co znamená, že film bude s hvězdičkou?*

Nejde proud! Na televizi můžu tak akorát zapomenout. Fňuk. To mám jít jako spát? Nééé!

- *Co byste dělali, kdybyste se chtěli dívat na televizi a nešel proud a závada by nešla jen tak opravit?*

„Nic si z toho nedělej, Liško,“ ...„Proč mi ty šaty nechali na dvorku?“ běželo mi hlavou.

- *Jaký dárek Liška asi dostala, když musí být na dvorku?*

Kajak?a toužila zemřít žalem.

- *Dostaly jste už také nějaký „dárek hrůzy“? A jak jste se při tom cítili?*

Druhý den odpoledne ... tou proklatou lodí.

- *Co byste Lišce poradili?(můžeme vynechat)*

Z vody strach nemám, což o to. ... Upejpala jsem se na oko.

- *Znáte slovo upejpat? Co znamená?*

Za týden jsme vyrazili. ...Ládovali jsme se a maslili karty.

- *Víte, co to je loďák?*

Na místo jsme dorazili odpoledne...

„U zlomeného pádla, co teď?“

- *Co má Liška dělat, jak byste si poradili vy? „Si můžeš vlézt k nám...“* prohodil znuděně Milan ...

Ze spacáků nás ráno za uši vytáhlo sluníčko.

...Pro zpestření jsme po sobě házeli říční řasy a hráli slovní kopanou.

- *A pro zpestření si i my s dětmi zahrajeme slovní kopanou. Vysvětlíme dětem pravidla a vykopáváme. Dle časových možností si s dětmi zahrajeme několik kol (3-5).*

Najednou se nebe zatáhlo a kolem uší nám začal ševelit vítr. ...Ale to levé, prach a broky, tam se v dále rýsovaly peřeje!

- *Kam se mají vydat? Do klidného nebo divokého ramene? A proč?*

Bez váhání jsme vypluli vlevo. ...Nechal borůvky borůvkami, skočil do vody a drhnul ze sebe flekance jako o život.

- *Z čeho mohou fleky být? Co je způsobilo?*

Uff. Naštěstí pustily všechny do jednoho. Co jsem uviděla, bylo hrozné, ale taky k popukání legrační.

- *Co Liška asi viděla? Co může být legrační a přitom i hrozné?*

Oba kluci stáli uprostřed tábořiště vzhůru nohama a ječeli... (ukážeme dětem obrázek z knihy).... Sledovali jsme třepetání motýlích křídel a mlčky vypluli na další cestu.

- *Proč byli kluci nohama vzhůru?*
- *Co se to s partou děje? A proč?*
- *Jak bude příběh pokračovat?*

Mlčky jsme vypluli na další cestu...bagáže. (Pokud děti neznají, vysvětlíme, co to je bagáž.)

Nic... Když se blížili večer, upozornila jsem kluky, že nemáme nic k jídlu.

- *Co mají dělat bez jídla? Co byste jim poradili?*

„Žádné strachy námořníci!....

...začněte se bát! Já mám totiž hlad!“

- *Jak upírek mluví? Co je na jeho řeči zvláštního?*

Zírali jsme na něho jako spadlí z majáku. „Proč veršuješ?“ zmohl se Milan jako jediný na slovo.

- *Upírek opět odpověděl veršem. Dětem verš ale nečteme, zjistí to z pracovního listu, kde do verše doplní slovo tak, aby vznikl rým. Děti pracují ve dvojicích, mohou i samostatně.*

V ústech mých se verše jako rosy rojí.

Lidé se prý totiž poezie ... (bojí)

„Cože, jak tě tohle napadlo?“ Pípla jsem nesměle...

...zmizením lunchmeatu?“

- *Upírkovu odpověď děti najdou v dalším pracovním listu, kde opět doplní slova tak, aby se verše rýmovaly (správná slova jsou uvedena v závorce). Děti opět pracují ve dvojicích či samostatně.*

Verše:

Ehm, ehm, totiž, jejda...

Fleky to já ne! To... (strejda).

Ve stojce žes musel stát?

To se ti mohlo jen (zdát.)

K pořádnému vloupání

Nemám jaksí.... (nadání).

A stejně už musím jít,

Přejete si jistě ... (klid)

Hňupírek se při odpovědi snažil nenápadně vypařit v maliní.... „Jasný!“ pískl upír a poprvé mu došly rýmy. „K věci. A laskavě bez veršů!“

přerušili jsme poetu. ... Žiju tuhle s celým naším upířím rodem.“

Dál příběh nečteme, zadáme úkol:

Vysuzování jmen na základě obrázku:

- *Dětem do dvojic rozdáme obrázek, kde je vyobrazena celá upířská rodina. Jen jména jsou zakrytá. Dětem rozdáme také jména členů rodiny na samostatných papírkách (nejlépe lepících). Úkolem dětí je přiřadit správné jméno k jednotlivým postavám. Jména se dají vysuzovat ze vzhledu jednotlivých postav.*

Tvorba vlastního krátkého příběhu k vedlejším postavám:

- *Poté rozdáme dětem dle vlastního výběru připravený pracovní list, kde vymyslí komiksový či textový příběh k jednomu z členů rodiny. V krátkém příběhu mohou navázat na legendu, kterou jim připravil autor obrázků (viz <https://new.ctenarskekluby.cz/co-nabizime/lekce>, mohou ale tvořit i zcela volně k jakékoliv postavě z upířského klanu.*

Po čtení

Porovnáme předpovědi se skutečnostmi, které už známe. Ty, které se nevyplnily, škrtneme.

- Chtěli byste vědět, jak to dopadlo s upírkem?
- Chtěli byste si přečíst knihu celou?

Můžeme nechat děti knihu prolistovat, aby viděly, jakou formou je kniha zpracovaná.

Bude vás zajímat, že...

... **Konference knihoven zemí V4 Plus se bude v letošním roce konat ve dnech 18.–20. listopadu 2020 v Moravské zemské knihovně.** Hlavní odborný program bude v knihovně probíhat ve dnech 19. a 20. listopadu. Konference bude mít tři základní bloky: 1) vzdělávání v knihovnách a knihovnami, 2) digitalizace a zpřístupňování obsahu fondů nejenom v době covidové, ale i s ohledem na ni, 3) autorské právo a dopad stávajících debat o implementaci evropské směrnice do práce knihoven. Jazykem konference je čeština a angličtina. Přednášejícími budou čeští i zahraniční odborníci ...

Interiéry knihoven III. – jednotlivé prostory a jejich nároky

Lenka Dostálová

Lenka.Dostalova@mzk.cz

Veřejné knihovny v současné době plní funkci multifunkční budovy, jejíž prostory se přizpůsobují různým skupinám uživatelů (od tichých studijních míst a čtecích koutků, přes skupinky gaučů k sezení a diskusi, dětské klubovny, po místnosti pro společné aktivity a otevřené dílny tzv. makerspace). K dispozičnímu řešení knihovny přistupujeme dle spektra uživatelů, typu služeb a aktivit, které budeme v jednotlivých prostorech uživatelům nabízet. Budova knihovny by měla být koncipována tak, aby mohla být v případě potřeby rozšířena o další prostory a služby, tzn. pamatovat na flexibilitu prostor a zařízení knihovny.

Prostorové požadavky v knihovnách

jsou ovlivňovány následujícími faktory:

- typ, velikost a uložení fondu (včetně způsobu stavění dokumentů),
- typ nabízených služeb – absenční či prezenční výpůjčky, uživatelská místa, výpůjční a dodávací služby, referenční a informační služby, školení uživatelů, výuková centra, kulturní akce, interaktivní služby, atd.,
- druh a možnosti pokrytí samoobslužnými službami,
- aktivity uživatelů v knihovně – individuální či skupinová práce, výzkum, vyhledávání, setkávání, atd.,
- speciální služby (např. místa pro osoby se zrakovým postižením),
- umístění pracovních míst zaměstnanců knihovny (včetně uspořádání pracovních toků v knihovně).

Z provozního hlediska se dělí prostory knihoven na:

- vstupní prostory,
- čtenářské prostory,
- sociální zázemí,
- prostory pro zaměstnance,
- skladové prostory,
- ostatní (kancelářské prostory, archiv, provozní dílny, energetický blok).

Vstupní prostory

Nejdůležitější je první dojem, dbejme tedy na vzhled vstupních prostor, aby uživatel pochopil, že je zde vítán a najde to, co hledá. Je vhodné zde umístit informační tabuli o knihovně a její provozní době, spolu s informacemi o probíhajících akcích týkajících se nejen knihovny. Součástí by měly být uzamykatelné skříňové šatny v různých velikostech, místo pro občerstvení, popř. nápojový automat. Ze vstupních prostor by měl být umožněn přístup na toalety pro veřejnost. Ve větších knihovnách je zde umístěn informační pult. Nezapomeňme na handicapované občany, tzn. bezbariérový přístup, zvukovou signalizaci, označení Braillovým písmem či jednoduchými pojmenováními, které ocení znevýhodnění uživatelé. V případě, že má knihovna rozdílnou pracovní a výpůjční dobu, měl by být vstup pro zaměstnance oddělený.

Prostory pro čtenáře

U dispozičního řešení určeného uživatelům je doporučeno vytvářet volně otevřené celky, členěné pouze vnitřními zařízeními tak, aby bylo možné reagovat na potřebné změny v případě rozšíření služeb. Otevřené prostory působí i na nevelké ploše

vzdušně a příjemně a umožňují snadnou orientaci. Jako informační prvek pro lepší pohyb v prostoru knihovny se dá využít i barevné odlišení. V dnešní době mnoho uživatelů využívá své vlastní zařízení (notebooky, tablety, atd.), proto by měl být zajištěn dostatek přípojných míst, která lze zabudovat do stolků, křesel apod. Součástí prostor pro čtenáře by měly být i věci pohledové, které rozptýlí/upoutají pozornost (obrazy, okna s průhledem, např. vnitřní zahrada uprostřed budovy atd.).

Studovna by měla být místem ticha, zároveň je nutno poskytnout prostor vymezený pro kolektivní práci, (především studenti potřebují své myšlenky a nápady konzultovat s ostatními). Tato pracoviště by měla být oddělena protihlukovou stěnou.

Pro přednáškové a konferenční sály (vzdělávání, besedy, workshopy) je nutno zajistit dostatečné funkční zázemí včetně úložného prostoru pro potřebnou techniku, flipcharty, magnetické nástěnky atd. Tyto prostory by měly být přístupné bez návaznosti na ostatní oddělení.

Teen

Prostory pro náctileté mohou vypadat různě, nejlépe když budou reagovat na jejich „trendy“. Jedno by měly mít společné – prostor by měl být oddělen od dětského oddělení, stejně tak jako od oddělení pro dospělé. Může to být samostatná místnost (klubovna), kde mohou hrát deskové hry, stolní fotbal, X-box, společně tvořit nebo se jen tak povalovat a číst si. V případě, že samostatnou místnost v knihovně nemáme, zkuste vymyslet nějaké hnízdečko či zákoutí, kde se nebudou cítit všem na očích.

Pro děti

Při zařizování prostor určených dětem, přistupujte jako při vybavování dětského pokoje. Dopřejte jim prostor nejen ke čtenářské činnosti. Děti uvítají domácí a útulnou atmosféru, kde si mohou s kamarády prohlédnout nové knihy a popovídat si – případně zde mohou počkat na své rodiče, kteří si právě vybírají knihy. Pro třídy a jiné skupiny by mělo být vyčleněno dostatek místa pro práci ve

skupinách. Osvědčeným řešením je pojmout celý prostor jednotně (např. pirátská loď, pohádkové prostředí). Nedílnou součástí jsou *informační vitríny s motivy*, které vhodně doplní interiér.

Makerspace

Otevřené dílny se pomalu a jistě stávají nedílnou součástí veřejných knihoven. Je to prostor, kde si může návštěvník vyrobit či vyzkoušet výrobní postupy různých odvětví. Makerspace bývají obvykle vybaveny moderní technikou např. 3D tiskárny, elektro dílny (pájky, nářadí), designové dílny (plotter), krejčovské dílny, jazykové laboratoře, co-working včetně relax zóny.

Výstavní prostory

Každá knihovna by měla mít vyčleněné místo, které bude sloužit pro různé prezentace s dostatečným osvětlením. Výstavní plochy je vhodné umístit blízko vchodu nebo ústředních komunikačních prostor (hlavní průchod uživatelů). Nenáročné výstavní prostředky jsou různé druhy nástěnek, které jsou snadno přemístitelné. Dalšími vhodnými prostředky jsou výstavní stojany, magnetické panely, háčky, lanka, sítě, mřížky, kolíčky.

Prostory pro zaměstnance

Nedílnou součástí i sebestačnější knihovny je zázemí pro zaměstnance. Plocha pracovních prostor je stanovena dle počtu zaměstnanců a podle jejich rozsahu vykonávané činnosti (manipulace s dokumenty, administrativní činnost, (tiskárny, skenery, kopírky). Odpočinkový prostor má mít dostatečně vybavenou kuchyňku s pohodlným sedacím nábytkem, šatnou, toaletou, popř. sprchovými kouty.

Na co je nutno ještě pamatovat?

Na bezbariérovost, možnost parkování pro kola, (kočárky), bibliobox, zřetelně označenou budovu včetně otvírací doby knihovny, směrovky do knihovny v obci, které by měly být součástí informačního systému obce. Samozřejmostí jsou vhodně upravené exteriéry, které lze využít k venkovním akcím.

Jak na editaci fotografií profesionálně jako ve Photoshopu

Vojtěch Hamerský

vojtech.hamersky@seznam.cz

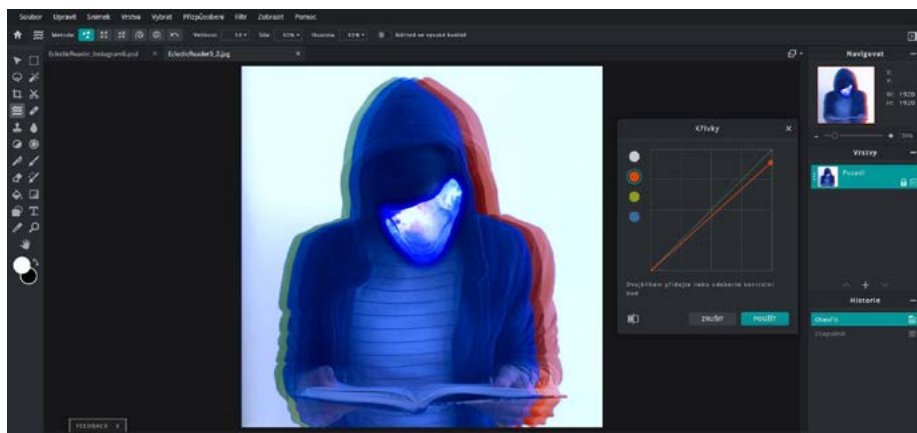
V předcházejících dvou částech těchto krátkých tipů na tvorbu a úpravu různých digitálních objektů jsme se již zvládli podívat, jak i knihovník může snadno a celkem bez zábran začít natáčet videa nebo vytvářet grafické návrhy pro prezentační účely. V dnešním díle si řekneme, jak neméně jednoduše lze upravovat pořízené fotografie, aniž bychom měli k dispozici placený profesionální software.

Pořizování fotografií už není záležitost pouze okrajové menšiny zapálených lidí s výbavou za desetitisíce. Postupný technologický pokrok a masovost, s jakou se rozšířily například kompaktní fotoaparáty, umožnily i úplným amatérům začít fotografovat takřka kdykoliv a kdekoliv. Tím posledním nejdůležitějším krokem je posun směrem k našim chytrým zařízením. Téměř každé z nich totiž v sobě má již nativně zabudovaný fotoaparát, umožňující nejen zachycovat fotografie, ale také natáčet

video. Je tedy velmi snadné pouze vytáhnout malý mobil z naší kapsy a poklepnutím na displej fotku pořídit. Odhaduje se, že za rok 2020 všichni lidé pořídí kolem jednoho a půl bilionu digitálních fotografií. Předpokládá se také, že takřka 91 % z nich bude pořízeno přímo na mobilní telefon.

Je tedy jasné, že i jeden člověk během roku pořídí opravdu dost fotografií, ať už ve svém osobním životě nebo i v práci. V knihovně se nejčastěji bude jednat o fotografie zaznamenávající nějakou probíhající akci, například besedu s autorem knihy, autorské čtení, zajímavou přednášku a podobně. Může jít také o fotky pracovního kolektivu či třeba knižních novinek, které do fondu knihovny

Program Pixlr - úprava fotografie

právě přibýly. Se všemi takovými fotografiemi lze pracovat pro jejich další využití, například pro sociální síť dané knihovny.

Originální fotografie mají mnohdy k dokonalosti daleko, případně potřebují alespoň mírně upravit. Ať už se jedná o oříznutí fotky, úpravy barev, přidání speciálního filtru a podobně. Editaci takových fotografií velmi jednoduše zvládnete s online nástrojem **Pixlr**, který naleznete na adrese www.pixlr.com. Ten v současnosti nabízí k užívání dvě verze svého nástroje – Pixlr X a Pixlr E. **Pixlr X** (jako Express) představuje nástroj primárně určený pro jednoduchou editaci bez nějakých větších zásahů. Umožňuje zejména fotografii oříznout, upravit život barev, světelnost, přidání textu či aplikování vybraného filtru nebo efektu. **Pixlr E** (představující Editor) toho již umí více, jedná se však spíše o profesionálnější funkcionality vyžadující trpělivost a určitou dobu testování, než se člověku některé postupy zaryjí takřkajíc pod kůži. Mimo základní nabídku z nástroje Pixlr X nabízí například funkci pera, štetce či klonování. A pokud byste čistě náhodou potřebovali fotografie upravovat třeba na služební cestě, můžete využít editor formou mobilní aplikace.

Prostředí nástroje Pixlr v obou verzích vypadá v základu stejně, jsou mezi nimi vidět zejména rozdíly v samotné nabídce. Zatímco Pixlr X uživatel zobrazuje pouze jeden levý sloupec s vybranými nástroji, Pixlr E má hned

dva sloupce rozšiřujících nástrojů a vrchní lištu s dodatečnými úpravami jako přidání nové vrstvy, přetočení snímku na výšku či šířku, nebo pokročilé možnosti filtrů.

U obou verzí je možnost vytvořit nový projekt z již předpřipravených šablon. Pokud se tak chystáte upravovat fotografie pro sociální síť jako Facebook či Instagram, můžete si rovnou zvolit příslušnou šablonu, která disponuje již přednastaveným rozlišením přímo pro konkrétní platformu. Do takto vytvořeného projektu poté stačí nahrát vámi požadovanou fotografii a začít upravovat.

Abyste nemuseli upravované fotografie nahrávat do webového rozhraní stále dokola, je dobré se zaregistrovat. Registrace je zcela zdarma a víceméně vám umožní jednotlivé fotografie či projekty ukládat přímo v rámci vašeho účtu, což určitě zjednoduší vaši práci. Obě dvě verze – Pixlr X i Pixlr E – jsou v základu k užívání zcela zdarma, ovšem na oplátku s podporou reklam. Pixlr také umožňuje využít měsíčního předplatného buďto ve verzi Premium, nebo Professional. V těchto placených úrovních může uživatel využít nabízených bonusových překryvů, ikon, ozdobných textů nebo video tutoriálů, které vás naučí, jak s nástrojem co nejjednodušeji a neefektivněji pracovat. Vše důležité však hravě zvládnete ve free verzi, stačí jen nahrát fotku a začít upravovat.

Bude vás zajímat, že...

... **Paul Celan** byl převážně německy píšící rumunský básník, překladatel a spisovatel. Narodil se jako Paul Antschel, později si jméno upravil na rumunštější Ancel a odtud také pochází jeho umělecké jméno, anagram Celan. Básník se narodil 23. listopadu 1920 a zemřel v Paříži 20. dubna 1970. V letošním roce si tedy připomeneme **100. výročí narození jednoho z nejvýznamnějších básníků 20. století**. Jeho počáteční tvorba byla ovlivněna symbolismem, romantickými vlivy. Básně vynikají zkratkovitostí, přeskupováním básnické i prozaické řeči, hořkou kritikou i utopickou touhou, jsou jazykovým experimentem, jeho básnická reflexe je zaměřena na historii, především na epochu německého sociálního nacionalismu a holocaustu. V jeho díle se ozývá vliv současné politické básně i konkrétní poezie. Byl celoživotním přítelem rakouské spisovatelky a lyričky Ingeborg Bachmannové. Těžké zážitky z války jej dovedly až k předčasnému ukončení života. *Bachmann, Ingeborg, Celan, Paul. Čas srdce. Korespondence. Praha: Pulchra, 2010. 355s. Celan, Paul. Mříž hovorny. Růžek nikoho. Praha: Malvern, 2015. 377 s. ...*

Rozhovor s Miloslavou Faitovou

Ondřej Fabian

fabian@utb.cz

V prostředí akademických knihoven se pohybujete řadu let. Jak se postupem času podle Vašeho názoru posunula jejich role?

Do Ústřední knihovny Pedagogické fakulty jsem nastoupila v roce 1992, takže se v prostředí vysokoškolských knihoven pohybuji 28 let. Knihovny za tu dobu prošly ohromným vývojem. Kdybych to měla shrnout jednou větou: Vysokoškolské knihovny se za uplynulých 30 let přeměnily z půjčoven skript v pracoviště, která získávají, zpracovávají a využívají informační zdroje profilované v souladu s obory vysoké školy a podporují všechny aktivity vysoké školy – vzdělávání, vědu a výzkum i tzv. třetí roli, což je působení školy směrem ke společnosti. Teď méně formálně – tou nejzásadnější změnou byla samozřejmě automatizace, která přišla v devadesátých letech. Najednou místo několika v ČR vyvíjených automatizovaných systémů nastoupily zahraniční komplexní sofistikované systémy, které pokrývaly všechny oblasti knihovnické práce.

Do naší knihovny jsme pořídili Aleph, zpracovali alespoň živý fond a spustili výpůjční protokol. Za pochodu jsme se učili spravovat systém, využívat výhod, které nabízí, snažili se respektovat standardy. Bylo to vzrušující. Dodnes vzpomínám na tehdejší semináře CASLIN za účasti zahraničních přednášejících, které byly neskutečným zdrojem nových informací i zkušeností. Další etapou vývoje podle mého názoru byl rozmach elektronických informačních zdrojů – na jedné straně přístup k obrovskému množství vědeckých informací obsažených v databázích, na druhé straně potřeba tyto zdroje nějak spravovat a představovat je čtenářům, učit je s nimi pracovat. Vedle toho jsme také museli proniknout do

pozadí práce s nimi – pochopit jednotlivé modely nákupu, domlouvat licenční podmínky, naučit se vyjednávat s distributory. V současné době se jako vysokoškolská knihovna dostáváme do další etapy a tou je podpora vědecké práce. Vědecká komunita má potřebu evidovat výsledky své práce a vzájemně je sdílet, ať už se jedná o publikované výsledky či o vědecká data. Navíc jsou podle těchto výsledků hodnoceni a je tedy v zájmu autorů i poskytovatelů financí mít kvalitní podklady o této práci. Proto se knihovny zapojují do aktivit spojených s problematikou Open Access, budují institucionální repozitáře a poskytují podporu autorům při publikování ve vědeckých časopisech.

Jaké vidíte hlavní rozdíly mezi rolí akademických knihoven a knihoven veřejných a kde je možné naopak hledat témata pro spolupráci?

K Vaší otázce se hodí můj oblíbený bonmot – knihoven není nikdy dost. Role jsou podobné – poskytovat informace. Veřejné knihovny díky moderním technologiím, vzájemnému sdílení informací a meziknihovní službě dokáží zprostředkovat odborné zdroje, pokud o ně čtenář má zájem. Na druhé straně i vysokoškolské knihovny jsou místy, které mohou navštěvovat a využívat čtenáři z veřejnosti (většinou je požadavkem věk nad 15 let). Konkrétně v naší knihovně pro ně mohou být zajímavé kromě základních knihovnických služeb také výstavy, přednášky či besedy, které organizujeme. Snažíme se zapojit, pokud to témata dovolí, do některých kampaní SKIP, v posledních letech například také připravujeme Noc s Andersenem, letos poprvé se zapojíme do Noci literatury. A v rámci vysokoškolské komunity se knihovny

stávají místy setkávání, kde se studenti scházejí, pracují na projektech ve skupinových studovnách, řeší problémy, relaxují.

Samozřejmě, že koexistence více knihoven v jednom místě nutí knihovny navzájem tak trochu soutěžit a posouvat si latku výš, a to je dobře a mělo by to být k prospěchu našich zákazníků. Tady v Plzni myslím spolu se Studijní a vědeckou knihovnou Plzeňského kraje, s Knihovnou města Plzně, případně i s Knihovnou Západočeského muzea spolupracujeme, nebo se o to alespoň snažíme. Zcela jistě v oblasti vzdělávání, při pořádání seminářů či workshopů; spolu s SVK PK provozujeme společně biblioboxy. Osobně mě mrzí, že už neprobíhají společné porady různých typů knihoven na úrovni

kraje. I kdyby šlo jen o společenské setkání, kde bychom si navzájem popovídali, co chystáme, a zapřemýšleli, zda by se nějaký prostor pro spolupráci dal najít. Na druhé straně z praxe vím, že moje kolegyně/kolegové se vídají s ostatními na bázi profesní organizace SKIP a vždycky mě těší při exkurzi či zájezdu, když vidím, jak se tyto zdánlivě oddělené skupiny knihoven navzájem inspirují a vyměňují si zkušenosti.

Jaký atribut je podle Vás nejdůležitější pro úspěšné fungování knihovny?

Domnívám se, že lidský potenciál, pracovníci knihoven jsou naší silnou stránkou – vždyť jaké už za ty roky získali nové kompetence – jsou projektovými manažery, lektory dalšího vzdělávání, správci digitálních knihoven, věnují se PR problematice, zvládají řadu věcí v oblasti IT, tvorbu webových stránek správu sociálních sítí

atd., atd. To všechno jsou lidé schopni se naučit. Navíc, jak vždycky říkám studentům, neznám žádné jiné povolání, kde by lidé byli tak ochotni sdílet navzájem své zkušenosti, předávat si know-how. To je – vedle toho, že je to práce tvůrčí, rozmanitá, s pozitivním nábojem a ne-

ustálými výzvami k něčemu novému – ohromná deviza knihovnického povolání.

Z vlastní zkušenosti vím, že velmi důležité pro fungování vysokoškolské knihovny je její renomé u vedení svojí univerzity. Jaké postavení má v tomto směru Vaše knihovna?

Řekla bych, že je na tom většina vysokoškolských knihoven obdobně – vedení škol i akademická obec jsou zvyklé, že

knihovny a lidé v nich fungují dobře, či přímo výborně, sami si hledají práci, vymýšlejí a nabízejí nové služby a všichni jsou spokojeni. Tím, že poskytujeme každodenní běžné služby studentům i akademikům, vnímá vedení (bohužel/bohudík?) vysoký standard služeb tak trochu jako samozřejmost.

Naše knihovna je centrální knihovnou pro celou ZČU, ovšem její strukturu tvoří vedle centrálních pracovišť pět odborných knihoven v kampusu Bory i ve městě při jednotlivých fakultách. Díky současnému i minulým vedením máme výborné prostorové podmínky – dostatek místa na knihovní fondy, téměř 200 tisíc svazků ve volném výběru, 660 studijních míst. V tomto směru si naši čtenáři nemají nač stěžovat. Ne tak veselé již je to s penězi na nákup knihovních fondů. Stejně jako veřejné knihovny musíme každý rok prosazovat a zdůvodňovat svoje požadavky na rozpočet. Někdy mi to přijde až

absurdní, protože peníze přece chceme použít na nákup informačních zdrojů nebo na rozvoj služeb našim čtenářům – a přesto bývá náročné požadavky obhájit. Je to taková naše každoroční výzva.

Jaké jsou hlavní plány a vize Vaší knihovny směrem k nejbližší budoucnosti?

Před lety u nás v plzeňském SKIPu přednášel Hanuš Hemola své zkušenosti ze stáže v kanadských knihovnách. Bylo to v 90. letech, kdy jsme snili o automatizaci, a já se ho zeptala, když kanadské knihovny toto mají splněno, jak tedy vypadají jejich vzdálené vrcholky hor. Řekl mi tehdy, že přesně neví, ale že to určitě bude v souladu s potřebami jejich zákazníků. Vnímám to přesně tak! Samozřejmě máme plány, co konkrétně bychom chtěli udělat. Teď momentálně pracujeme na nových webových stránkách knihovny. Rádi bychom se více věnovali zahraničním studentům – jezdívá jich k nám na ZČU až 600 ročně a věřím, že se po koronavirové krizi opět vrátí, chtěli bychom pro ně připravit nové propagační materiály, vzdělávací semináře apod. Budeme spolupracovat při budování datového repozitáře, dále působit v prosazování Open Access. S podporou CzechELib se snažíme zajistit co nejširší

nabídku elektronických informačních zdrojů. Snad se podaří rozšířit i nabídku informační výchovy pro studenty ideálně formou nějakého kombinovaného předmětu. Obecně shrnuto – snažíme se dělat vše, co naši čtenáři požadují nebo o čem se domníváme, že by uvítali a mohlo jim být k prospěchu. V intencích dnešní módní terminologie bych to nazvala permanentním redesignem služeb, ale důležitější než o nich mluvit je podle mého názoru třeba tyto změny prožít.

Děkuji za rozhovor.

Miloslava Faitová absolvovala Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy obor vědecké informace knihovnictví (1984). Po studiu nastoupila jako vedoucí střediskové knihovny v Radnicích a poté pracovala 8 let jako metodička Okresní knihovny v Rokycanech. Od roku 1992 pracuje ve sféře vysokoškolských knihoven nejdříve jako vedoucí Ústřední knihovny Pedagogické fakulty v Plzni, od roku 1998 jako ředitelka Univerzitní knihovny Západočeské univerzity v Plzni. K profesním zájmům patří management knihoven, vzdělávání a architektura knihoven. Vedle knihovnictví pracuje jako místostarostka obce Vejvanov, baví ji cestování, setkávání s lidmi a organizace i návštěvy nejrůznějších kulturních aktivit.

Bude vás zajímat, že...

... ve východoanglickém městě Ipswich se rozhodli pojmenovat ulici po českém básníkově Ivanu Blatném. V roce 1948 po komunistickém převratu se podařilo básníkovi Ivanu Blatnému připojit ke skupině umělců, kteří jeli na oficiální návštěvu do Anglie. Již uznávaný básník, který se velmi obával restrikcí komunistického režimu a začal mít psychické potíže, se rozhodl zůstat v britském exilu. Léčil se v různých zařízeních, mimo jiné od roku 1967 v Psychiatrické nemocnici a léčebně St. Clemens v Ipswichi. Zde se seznámil se zdravotní sestrou Frances Meachamovou, která jeho rukopisy posílala do Toronta manželům Škvoreckým. Vznikly tak sbírky Stará bydliště a Pomocná škola Bixley. Po významném a dnes velmi známém básníkovi a bývalém pacientovi se rozhodla místní radnice pojmenovat ulici, kde Léčebna St. Clements až do roku 2002 působila, na ulici **Ivan Blatný Close**. Inaugurace se zúčastnil radní Martin Cook a zástupkyně starostky Jane Rileyová, zástupci českého velvyslanectví v Londýně. **O životě i době básníka Ivana Blatného si můžete přečíst: Reiner, Martin. Básník. Román o Ivanu Blatném. Praha: Torst, 2014. 594 s. Dílo získalo ocenění Magnesia Litera 2015. ...**

Jižní Morava čte... už popáté

Adéla Dilhořová

Adela.Dilhořova@mzk.cz

Projekt na podporu a rozvoj čtenářství u dětí a mládeže v knihovnách Jihomoravského kraje již popáté, a za finanční podpory Jihomoravského kraje, startuje svůj další ročník. Na své si tak přijdou děti, které rády nejen čtou, ale také tvoří, např. komiksy (ať už pod vedením Daniela Vydry, či Kláry Smolíkové). I letos se mohou děti těšit ve svých knihovnách na spisovatele, spisovatelky, ilustrátory a další zajímavé osobnosti. Jako každý rok, i letos, mohou také děti a mládež ve věku od 4 do 15 let soutěžit, tentokrát svými pracemi na téma „Svět v obrazech“, jako připomenutí výročí 350 let od úmrtí Jana Amose Komenského.

Orbis Pictus, neboli Svět v obrazech je první dětskou obrazovou knihou. Kniha zahrnuje základní zeměpisu včetně informací o astronomii, fyzice, biologii člověka, živé i neživé přírodě, sedmi svobodných uměních, z etiky i z oblasti divadel, státní správy, politiky i náboženství. Letošní pandemická

Diplomy pro vítěze soutěže JM čte

doba a otevřená forma soutěže, dává dětem prostor pro různé vlastní nápady a pojetí. Je tedy možné výtvarně či literárně zpracovat např. představu vlastního světa (světa přítomného, minulého, budoucího), světa ovlivněného situací, ve které se momentálně nacházíme (pandemie), nebo je možné vytvořit slovníkové heslo.

Soutěžit se snažíme přimět děti k zamýšlení, čím pro ně jejich vnitřní i okolní svět je, a také podpořit dětskou fantazii, kritické myšlení i psaní, výtvarný cit a tvořivost. Děti se mohou přihlásit prostřednictvím městských či obecních knihoven, a to jako jednotlivci nebo v kolektivech. Soutěž bude probíhat opět ve více tvůrčích disciplínách: literární, výtvarné, literárně-výtvarné či volné tvorby, jako např. krátký film.

Jsmo rádi, že patronem projektu Jižní Morava čte je i nadále malíř a spisovatel Pavel Čech, který, jak sám říká: „Vnímám Komenského Orbis Pictus jako text a ilustraci. Ve spojení obrazu a psaného textu se může vjem koncentrovat, nebo ještě posílit. Je to takové šťastné spojení“.

Těšíme se na čtení v knihovnách a všechny práce dětí.

Obecní knihovna Babice nad Svitavou –
Kateřina Golíková přebírá materiály
pro realizaci projektu

Knihovny v Jihomoravském kraji v době pandemie koronaviru – výsledky dotazníku

Monika Kratochvílová

Monika.Kratochvilova@mzk.cz

13. březen 2020 se zapíše do historie veřejných knihoven v České republice jako událost, která nemá v historii veřejného knihovnictví obdoby. Dne 12. března 2020 vyhlásila vláda ČR z důvodu pandemie koronaviru nouzový stav pro území celého státu. Došlo k plošnému uzavření všech návštěvnických objektů včetně veřejných knihoven. Jakoby se najednou zastavil čas. Nefungovaly služby, byl vyhlášen zákaz volného pohybu osob, jindy přelidněné ulice zely prázdnotou. Nebyly by to však knihovny, kdyby za jejich zavřenými dveřmi nepulsoval život, kdyby nepřemýšlely o tom, jak se i za těchto nových okolností přiblížit čtenářům, jak najít nové cesty a podoby služeb. Každá nepříjemná či nepředvídaná událost v životě se současně stává příležitostí. Příležitostí se zastavit a položit si otázku – co si mohu z této události odnést? Čím mě obohatí? Kam mě posune?

Koronavirus se stal pro knihovny příležitostí, aby hledaly nové cesty, jak proměnit svoje služby, jak i za nových okolností udržet kontakt se svými čtenáři, aby se jejich zavřené dveře nestaly bariérou pro přístup k informacím nebo k novým čtenářským podnětům a zážitkům. Analyzovat dopad vládních opatření na činnost knihoven a zjistit jejich aktivity v době uzavření si kladl za cíl anonymní dotazník **Dopady koronaviru na poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb v knihovnách Jihomoravského kraje**, který připravilo Oddělení vzdělávání a krajské metodiky Moravské zemské knihovny v Brně a který byl knihovnám rozeslán v termínu od 14. do 31. května 2020.

Výsledky dotazníku

Do průzkumu se zapojilo 318 z celkového počtu 617 veřejných knihoven¹, tj. 51,5 % knihoven Jihomoravského kraje. Dotazník tvořilo 18 otázek, z toho bylo 6 uzavřených, 2 polouzavřených a 9 otevřených. Pozitivní bylo zapojení velkého množství knihoven v obcích do 500 obyvatel. V této velikostní kategorii vyplnilo dotazník 129 knihoven, tj. 40,6 % všech respondentů.

Se svými zřizovateli komunikovalo na 80 % knihoven:

- přes infopanel obce / města – 63 %,
- informace o uzavření na webové stránce knihovny – 60 %,
- přes Facebook – 30,9 %,
- se čtenáři e-mailem o uzavření knihovny – 17,4 %,
- posílání aktualit čtenářům e-mailem – 10,6 %.

On-line služby případně jiné on-line aktivity nabízel pouze 7,2 % knihoven, většina z nich doplnila odpověď komentářem s příklady on-line aktivit:

- sdílení aktivit Jižní Morava čte,
- nabídky knih on-line,
- možnost poslechu zdarma dostupných audio knih,
- založení facebookové skupiny Doma s pamětí, která nahradila Kurz trénování paměti,
- soutěže na knihovním Facebooku,
- streamovaný Literární čaj s českou spisovatelkou žijící v Austrálii,
- podpora při individuálním studiu VU3V aj.

¹ Počet veřejných knihoven k 31.12. 2019 bez poboček.

Zprostředkování informací o nových on-line aktivitách či zdrojích bylo obsahem otázky: *Informovali jste svoje čtenáře / veřejnost o nových on-line aktivitách či zdrojích? (např. nově vzniklá skupina Čtením proti nudě na Facebooku, portál protiviru.knihovny.cz)?* 50 knihoven, tj. 16,4 % zprostředkovalo svým čtenářům informace prostřednictvím svých webových stránek. Nejčastěji knihovny uváděly nový portál <https://protiviru.knihovny.cz/>, který vytvořil Odbor vývoje Moravské zemské knihovny v Brně.

V komentáři uváděly příklady sdílených on-line aktivit:

- <https://www.brainbreakfast.cz/>,
- UčíTelka,
- Ladislav Zibura – e-kniha volně,
- Čtecí hodinka proti koronaviru – Vojta Hamerský,
- nabídka knih pro VŠ na NKP a MZK,
- <https://ctenidetem.knihovny.cz/>,
- <https://www.databazeknih.cz/eknihy-zdarma-ke-stazeni>,
- <https://booko.cz/>,
- <https://www.youradio.cz/> – pohádky zdarma,
- <https://portal.rozhlas.cz/>,
- <https://www.knihytrouhujinak.cz/>,
- <http://www.digitalniknihovna.cz/>,
- Malý tvořivec: <https://www.skipcr.cz/odborne-organy/>
- [klub-tvorivych-knihovniku/maly-tvorivec](https://www.klub-tvorivych-knihovniku/maly-tvorivec),
- <https://impulsy.kjm.cz/aktualni-cislo>.

K postupnému otevírání knihoven docházelo na základě Doporučení Ministerstva kultury a Ministerstva zdravotnictví pro otevírající se knihovny ze dne 24. 4. 2020² od pondělí 27. 4. 2020, kdy se začaly otevírat první knihovny, až do začátku června. Termín otevření vycházel z aktuálních možností,

v mnoha knihovnách probíhaly v době uzavření revize, aktualizace fondu, úpravy interiérů i malování. Vyhlášený termín knihovny zaskočil, dle původních plánů k němu mělo dojít až 8. června. Přesto většina knihoven usilovala o co nejčasnější termín otevření. Knihovny konzultovaly po dobu uzavření situaci většinou se zřizovatelem, případně s pověřenou knihovnou. Většina knihoven měla zajištěno včasné dodání dezinfekčních prostředků i dalších potřebných pomůcek. Informaci o možném snížení rozpočtu pro knihovny uvedlo pouze 17 knihoven, tj. 5,3 % respondentů.

K největším problémům, s nimiž se knihovny během uzavření potýkaly, patřilo:

- měnící se rozhodnutí a vyjádření vlády
- zajištění dezinfekce „ze dne na den“ (při oznámení otevření k 27. 4.), zajištění všech kroků potřebných k otevření – karanténa, personální zajištění nově vzniklých pracovišť kvůli karanténě, informacím u vstupu, přepracovaný rozpis služeb knihovníků,
- byla spuštěna revize a pro překotné rozvolňování vládou se otevřelo o týden později, neboť revize nebyla dokončena,
- zajištění ochranných pomůcek pro zaměstnance i klienty,
- čtenáři nedodržovali rozestupy, nosily k pultu tašky i knihy, dezinfekci rukou prováděli ve špatném pořadí (1. vrácení knih do krabic karanténa, 2. odložení tašky, 3. dezinfekce rukou, 4. výběr knih), museli být upozorňováni.

Jedna z klíčových otázek se týkala dopadu pandemie koronaviru na budoucí činnost knihoven. Pouze 8,2 % se domnívá, že uzavření bude mít na další provoz negativní dopad. Mezi uváděnými možnými dopady knihovny uvedly:

- finanční ztráty a hlavně přízeň čtenářů a návštěvníků knihovny a poboček,

² <https://www.mkcr.cz/novinky-a-media/zakladni-doporuceni-ministerstva-kultury-a-ministerstva-zdravotnictvi-pro-otevirajici-se-knihovny-4-cs3753.html>

kteřé musíme znovu přesvědčit, že jsme bezpečným místem pro jejich aktivity v knihovně,

- úbytek čtenářů, statistika,
- nikdy nedoženeme čas strávený při mimoknihovních aktivitách (děti, mládež, dospělí, senioři),
- v současné době mám obavu, že děti si odvyknou knihovnu navštěvovat v takové míře, jak byly zvyklí doposud,
- asi ano, ale toto je těžké predikovat – určitě k nějakým změnám dojde. Jen je otázka, jakým a do jaké míry to změní knihovnu jako takovou.

Závěr

- Do průzkumu se zapojilo více jak 40 % knihoven v obcích do 500 obyvatel.
- 1/5 knihoven nekomunikovala se svými uživateli.
- Komunikující knihovny informovaly uživatele většinou prostřednictvím tradičních prostředků (infopanel v obci), méně přes webové stránky, případně FB.
- 17 % knihoven využilo pro informování o uzavření knihovny e-mailovou komunikaci s uživateli.
- 7,2 % knihoven nabízelo on-line služby.
- 16,4 % knihoven informovalo o nových on-line aktivitách či zdrojích (např. <https://protiviru.knihovny.cz/>).
- Knihovny se otevíraly čtenářům průběžně již od 27. 4.
- Knihovny zpočátku nabízely jen službu půjčování knih, knihy po vrácení byly umístěny do karantény.
- Většina knihoven spolupracovala při zajištění chodu se zřizovateli, kteří dodali potřebné hygienické vybavení.
- Knihovny většinou neočekávají snížení rozpočtu v příštím roce.
- Knihovny očekávají návrat situace před vypuknutím pandemie, aktuálně přetrvává snížení zájem čtenářů.

Z komentářů knihoven:

- Doufám, že jsme to zvládli, jak to šlo nejlépe. Čtenáři si nestěžovali, chápali situaci a byli vstřícní.
- Myslím, že z této doby si každý něco odnese, lidé, kteří jsou pokorní určitě ponaučení a větší pokoru, to by se mělo promítnout do všech oblastí života, takže i do knihoven.
- Přání, aby se již taková situace neopakovala.

Dotazník poukázal na menší využívání on-line prostředí ke komunikaci s uživateli zejména u menších knihoven. Většina knihoven měla podporu svých zřizovatelů, knihovny se neobávají o svůj další vývoj, jejich největší snahou bude přivést čtenáře zpět do knihoven a propagovat knihovny jako bezpečná místa dodržující všechna potřebná hygienická opatření. Pandemie koronaviru se stala příležitostí, jak se nově zamyslet nad poskytovanými službami, otevřela nové pohledy, nastolila nové otázky, nové výzvy. Omezení a znemožnění fyzických kontaktů v době pandemie podpořilo zájem o využívání on-line prostředí, které poskytuje neomezený přístup a otevírá nové možnosti. Jak tuto výzvu přijmou knihovny, jak se k ní postaví, může zásadně ovlivnit jejich další rozvoj a zejména to, jak je vnímají a budou vnímat jejich uživatelé a ve výsledku celá společnost.

Jak uvedla jedna nejmenovaná knihovna: „Možná je čas na restart a nastavení jiného pohledu na knihovnictví jako takové a přesun do dalších služeb než jen půjčování knih a pořádání kulturních akcí...” Pandemie koronaviru i přes všechny budoucí nejistoty ukázala, že knihovny představují instituce se stabilním základem, které stojí za svými čtenáři a mnohé pro ně i za nových podmínek hledají jen to nejlepší. Hledjeme společně nové inspirace, nové cesty ke svým uživatelům, nechme se vést dobrými příklady. Je to objevné dobrodružství, na kterém nebudeme nikdy se svojí knihovnou sami.

Projekt Učíme se příběhem

Pavlaína Lišiovská

cdc@kjm.cz

Na začátku školního roku 2020/2021 vstupuje projekt *Učíme se příběhem* z dílny pražské neziskové společnosti Nová škola, o. p. s., do svého třetího, závěrečného roku trvání. V rámci projektové výzvy, jež cílila na propojování formálního a neformálního vzdělávání, došlo v rámci České republiky ke spojení 11 knihoven s vybranou partnerskou školou v jejich městě¹, z čehož vznikly tvůrčí jednotky, sestávající vždy z jednoho knihovníka a jednoho až dvou učitelů, kteří spolu po celou dobu spolupracují na tvorbě i realizaci a vyhodnocení jednotlivých vzdělávacích lekcí pro žáky 2. stupně základních škol. Spolupráce škol a knihoven se osvědčila již v jiných projektech, proto bylo nasnadě v tomto pozitivním trendu zkušeností pokračovat.

Cílem celého snažení tvůrčích skupin pak je učit děti pohybovat se ve světě literatury tak, aby to pro ně bylo obohacující, aby byly vybaveny sadou funkčních nástrojů, jež jim pomohou s texty účelně pracovat a s nimiž se jim bude snaže o příbězích v knihách přemýšlet i mluvit. V neposlední řadě byl také vytyčen cíl, aby na 2. stupni základních škol došlo při výuce literatury k propojení se současnou literární teorií. Proto jsou nyní využívány principy naratologie, což je jedno z odvětví literární teorie, které umožňuje zkoumat vyprávění z různých úhlů pohledu.

Smyslem projektu je vytvořit sady lekcí a navazujících dílen čtení, které pomohou učitelům se vzděláváním žáků v oblasti literatury a zároveň více přiblíží svět knih dětem. Vzniká tříúrovňový systém lekcí², jenž pokryje celou docházku na druhém

stupni ZŠ – v každé úrovni se pak nachází 6 lekcí, které obsahují základní učivo literatury daných ročníků, tyto lekce se odehrávají v prostředí knihovny. Na ně následně navazuje dílna čtení, jež bude probíhat ve škole a která bude pomáhat žákům upevňovat získané vědomosti a prohlubovat jejich dovednosti v aplikaci poznatků na vlastní četbu.

Je kladen důraz na propojení vzdělávání s rozvojem čtenářství dětí, v jednotlivých lekcích jsou jim představovány zajímavé knihy ze současné literární produkce, s nimiž následně pracují, a v navazujících dílnách čtení pak děti pokračují v aplikování poznatků na dalších, tentokrát jimi zvolených knihách. V jednotlivých lekcích je pracováno s naratologickými kategoriemi – postavou, událostí, prostorem, časem, vypravěčem, adresátem a focalizací. Děti se učí přistupovat k textu systematicky a hravými aktivitami ověřovat správnost svého uvažování o narativu.

Ačkoliv na počátku samotného projektového snažení stál před celým projektovým týmem nelehký úkol, při zpětném ohlédnutí to je nesmírně obohacující zkušenost. Otevřely nové možnosti, jak dětem zprostředkovat čtenářské zážitky, jak naformulovat čtenářské aktivity a uspokojit potřebu i po vzdělávací rovině. Všechny lekce totiž mají umožnit, aby došlo k saturaci vzdělávacích požadavků kladených školními vzdělávacími programy. Jedná se o užitečný nástroj, jak inovativně vést výuku literární výchovy, a ještě poznatky žáků obohatit o oblast literární vědní.

Po prvním roce realizace byly vytvořeny a v praxi ověřeny první programy. V současné době je dokončována příprava druhé (6. a 7. ročníky) a třetí (8. a 9. ročníky) úrovně programů a v nadcházejícím školním roce dojde k jejich ověřování v praxi.

¹ Zapojené knihovny a školy jsou z následujících měst: Turnov, Semily, Praha, Liberec, Brno, Hlučín, Kolín, Vrdu u Čáslavi, Meziměstí, Písek a Frymburk.

² 1. úroveň je určena pro 5. ročníky, 2. úroveň cílí na 6. a 7. třídy a 3. úroveň je věnována 8. a 9. ročníkům základní školy.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Vytváříme digitální výstavu prostřednictvím nástroje pro tvorbu webových stránek Mobirise

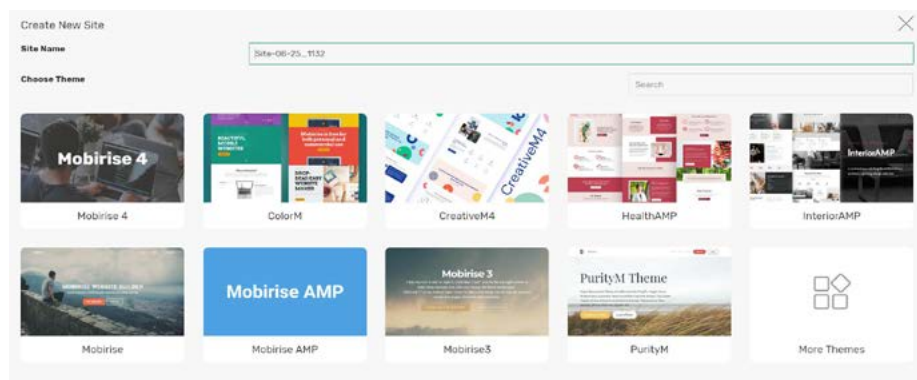
Martin Krčál

Martin.Krcal@mzk.cz

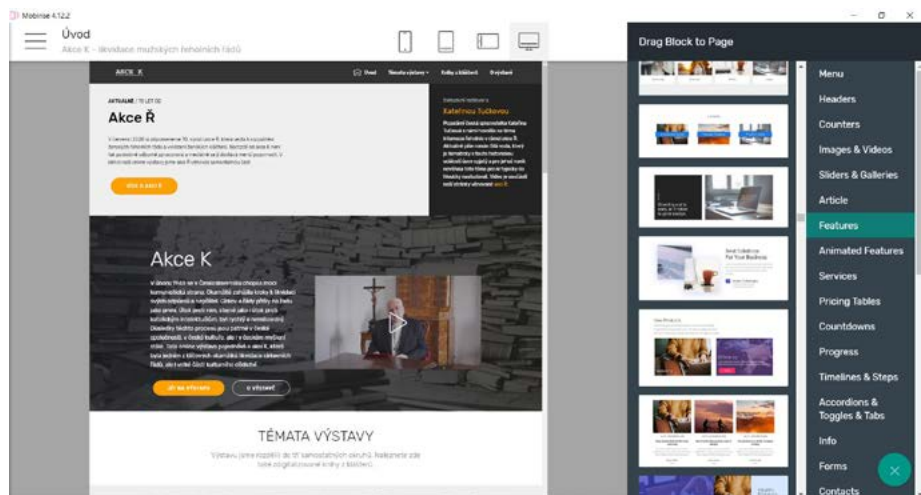
Pandemie koronaviru významně proměnila náš svět, ale zároveň přinesla i nové výzvy. Jednou z nich je zvýšený zájem o využívání elektronického prostředí. Od března se více potkáváme na online schůzkách přes nástroje jako Meet nebo Zoom, část přednášek se přenesla do virtuálního prostředí a realizujeme online školení a webináře. V Moravské zemské knihovně jsme museli zrušit některé připravované výstavy. Zastaveny byly i práce na výstavě s názvem Akce K, která popisovala rušení klášterů, zabavování knihovnických fondů a osudy řeholníků v padesátých letech 20. století v tehdejším Československu. Vzhledem k množství unikátních materiálů a času věnovanému přípravě jsme se rozhodli to nevzdát a přenesli jsme výstavu do digitálního prostředí. Využili jsme přitom zkušeností z prvních pokusů o tvorbu tematicky zaměřených rozcestníků, které vznikly v rámci

projektů Knihovny.cz a Digitalniknihovna.cz. Konkrétně šlo o weby 1989.knihovny.cz a protiviru.knihovny.cz. Rozcestník věnovaný Sametové revoluci jsme vyvíjeli na úrovni zdrojového kódu, což zabralo mnoho času, proto jsme hledali pro další projekty nějaké jednodušší řešení. Po otestování několika nástrojů jsme zvolili software s názvem Mobirise, který nejvíce odpovídal našim potřebám. Výslednou podobu výstavy pak najdete na adrese akcek.knihovny.cz. Cílem tohoto článku je Mobirise představit a přinést jednoduchý návod, jak si jeho prostřednictvím vytvořit vlastní web, rozcestník nebo přímo virtuální výstavu.

Mobirise je nástroj, který je v základní verzi zdarma. S tou si pro většinu projektů vystačíte. Placená verze přináší více šablon, pluginů a možnost editovat zdrojový kód. Software se instaluje na konkrétní

Vytvoření webu a výběr šablony

Přetažením prvku z nabídky jej umístíte do stránky

počítač. Podporovány jsou systémy Windows a Mac. Stáhnout jej lze na adrese <https://mobirise.com>. Rozhraní je v angličtině, české prostředí není podporováno. Po spuštění Mobirise si nejprve zvolíte šablonu a vytvoříte si projekt (web). Do něj vkládáte jednotlivé stránky. Mobirise nabízí moderní šablony a atraktivní design stránek včetně využití dynamických prvků. Podporuje také zobrazení na mobilních zařízeních. Podobu stránek na mobilu, tabletu nebo na PC lze kontrolovat již při samotném návrhu stránky.

Pro vytvoření webu v programu je nutné vyexportovat soubory, které se nahrají na FTP server. Pro provoz stránek nepotřebujete databázi. Z popsaného vyplývá jedna nevýhoda, systém nemá online administraci a všechny úpravy je nutné provádět v Mobirise a následně je exportovat a přesunout na server. V případě, že vám popsaný postup nevyhovuje, je vhodnější zvolit nějaký online editor jako Wordpress, kde ale potřebujete pro provoz databázi a vyžaduje větší znalosti s tvorbou webů. Zvolíte-li řešení Mobirise, pak jen vybíráte vhodné prvky z nabídky (hlavička, menu, zápatí, text, přehled služeb apod.), které skládáte pod sebe a do nich nahráváte obrázky, videa, vlastní

texty, případně další obsah. Vše je ve formě WYSIWYG, takže okamžitě vidíte výsledek. Každý vložený prvek pak má své nastavení, jehož prostřednictvím můžete změnit pozadí, barvu písma, zakázat zobrazování některých částí prvku (např. podnadpisů nebo ikon apod.). Prvky jsou logicky uspořádané dle typu, takže orientace v nich je velmi jednoduchá.

Prostředí editace webů je velmi intuitivní a zvládne jej i začátečník bez znalosti HTML a programování. Může se stát, že vám pro daný účel nebude vyhovovat žádný z nabízených prvků. V této chvíli oceníte placenou verzi, kde si můžete vybraný prvek editovat nebo jej vytvořit dle svých potřeb.

Pro vytvoření úvodní stránky lze založit další nebo zkopírovat již existující a tu upravovat. Pokud bylo vloženo záhlaví s menu a zápatí, automaticky se kopírují i do dalších stránek. Každá stránka má vlastní nastavení, kde měníte název, název souboru, který se následně promítne do URL, popis stránky a vložit lze i metadata stránky.

Pro celý web lze nastavit barvy a fonty, zda mají být tlačítka kulatá nebo hranatá a zda se mají využívat animace. V placené verzi lze měnit i základní CSS styl, který se pak používá na

Po kliknutí na prvek a následně na ozubené kolo se u prvku zobrazí menu nastavení

celém webu. Dále lze nastavit název a popis webu, nahrát favicon, vložit kód pro sledování návštěvnosti nebo vložit prohlášení o GDPR a je zde i základní podpora SEO optimalizace stránek. Velkou výhodou je, že si systém ukládá všechny změny a lze se tak kdykoliv vrátit k některé z předchozích verzí.

Ve chvíli, kdy je web připraven, se provede jeho export prostřednictvím tlačítka Publish. V našem případě stránky využijeme volbu Local drive folder, kdy se uloží do složky na vašem disku a následně je zkopírujete přes FTP na server. Pokud provedete úpravy, vždy soubory znovu vyexportujete, přičemž lze zatrhnout volbu Publish changes only, která exportuje pouze změněné soubory. V nabídce exportu jsou ještě Mobirise, kdy se obsah kopíruje do úložiště této služby, dále FTP, což mi ale nefungovalo, protože se export zastavil a nedošlo k přenesení souborů.

Obsah je možné nahrávat i na GitHub Pages, tuto volbu jsem ale nezkoušel.

Jedním z cílů knihoven je zpřístupňovat své fondy, a to i elektronickou formou. Naštěstí již dnes existují nástroje, které nám umožňují celý proces zrychlit a zjednodušit. Pokud srovnám přípravu webu 1989.knihovny.cz a virtuální výstavu Akce K, tak v prvním případě trvala technická realizace několik měsíců a zabrala čas jednoho programátora. Nyní jsme schopni základní web navrhnout v řádech několika hodin až dnů dle rozsahu bez asistence programátora. Nejnáročnější je nyní shromáždit obsah, aby byl web atraktivní pro uživatele. A to je úkol, na který se mohou knihovníci soustředit bez toho, aby vynakládali zbytečný čas na technické řešení. Mohou se tak stát skutečnými průvodci svými fondy a zpřístupnit uživatelům informace, které by jinak zůstaly skryté v prostorách knihoven.

Bude vás zajímat, že...

... Městská knihovna v Mikulově po dvouletém vyjednávání umístila netradičně knihovničku na místním hřbitově. Funguje na principu „knihobudek“ a knihovniček na nádraží – půjč si knihu, nebo ji vrať, můžeš si ji nechat a také svoji darovat ...V tomto typu knihovniček jsou umístěné Bible, knihy s biblickými příběhy, z beletrie vybrané vhodné tituly ...

Literární soutěž O cenu Ludvíka Kundery

Radka Banyaová, Ilona Kuchyňová
knihovna@kunstat-mesto.cz

V únoru letošního roku proběhlo v divadelním sále ZŠ Kunštát vyhlášení výsledků již 10. ročníku literární soutěže O cenu Ludvíka Kundery. Šlo o setkání více než sedmdesáti žáků, studentů, jejich učitelů, organizátorů soutěže, zástupců školy a města. Šlo o setkání těch, kteří milují příběhy, knihy, tvorbu, kteří hledají způsob vyjádření svých myšlenek, názorů, postojů, pocitů a mají odvahu je sdílet s ostatními. Šlo o setkání radostné, inspirující a povzbuzující.

V roce 2010, kdy se soutěž uskutečnila ve skromném počtu 11 soutěžících poprvé, její organizátorky netušily, že zakládají novou literární tradici. Před deseti lety totiž vyhlásila Městská knihovna Kunštát ve spolupráci

s místní základní školou soutěž O cenu Ludvíka Kundery k uctění památky této významné osobnosti neodmyslitelně spojené s Kunštátem. Záměrem bylo podpořit chuť a odvahu dětí a dospívajících pustit se do vymýšlení a psaní vlastních příběhů. Kunštát má totiž v této oblasti na co navazovat, tvořily tu takové literární osobnosti jako František Halas, Klement Bochořák, Jan Marius Tomeš či právě básník, dramatik a překladatel Ludvík Kundera.

Každoročně v říjnu knihovna vyhláší soutěžní témata a ponechává na autorech, jakou formu zpracování zvolí. K úspěšným tématům minulých ročníků patřila například tato: „Na ten den nikdy nezapomenu“, „Co mi

Slavnostní vyhlášení 10. ročníku soutěže

babička a dědeček vyprávěli", „Jak vidím svět, když si nasadím růžové brýle", „Nevěděl jsem, že lze" aj. Obavy, zda témata děti inspirují k psaní, jsou před Vánoci vystřídány nadšením, že se zase „urodilo" a že i ve světě stále dokonalejších technických vymožeností a lákadel virtuální reality dokáže dětská fantazie divy.

Zejména v posledních ročnících narůstá počet soutěživých a rozšiřuje se okruh zúčastněných škol i mimo náš region. V letošním jubilejním 10. ročníku bylo do soutěže přihlášeno 77 prací, které jsou hodnoceny v několika kategoriích podle věku autorů. Kromě dětí z kunštátské a lysické školy, boskovického gymnázia a Střední pedagogické školy Boskovice je potěšující zájem a účast žáků, studentů a učitelů např. z Jihlavy, Písku, Uherského Hradiště, Proseče, brněnských gymnázií a jiných škol. Velice si vážíme podpory a ocenění od učitelů českého jazyka, kteří s námi spolupracují, motivují své žáky k psaní a k účasti v soutěži.

Roste však nejen počet účastníků, ale i kvalita, rozmanitost a rozsah soutěžních prací. Mnohé z nich nejsou jen běžnými školními „slohovkami", ale spíše povídkami začínajících autorů, kteří se pokoušejí o osobitou výpověď. Těší nás, že máme i pravidelné účastníky soutěže, s nimiž se setkáváme každoročně, považujeme je tak trochu za „svoje" autory a s radostí sledujeme, jak se ve své tvorbě zdokonalují a rozvíjejí. Tajně doufáme, že se jméno některého z nich jednoho

dne objeví na hřbetě knížky, kterou si koupíme v knihkupectví.

Nejen toto přání je však naší motivací do budoucna. Především chceme i nadále děti podporovat v literární tvorbě, rozvíjet jejich talent, probouzet fantazii, posilovat odvalu, píli a vytrvalost. Těšíme se na další setkání s mladou literární generací u nás v Kunštátě!

Informace o soutěži a také úspěšné soutěžní příspěvky z minulých let můžete najít na stránkách kunštátské knihovny www.knihovnakunstat.cz.

„Když mi bylo devět, poprvé jsem se – po mírném nátlaku ze strany paní učitelky – zapojila do literární soutěže O cenu Ludvíka Kundery. Můj první soutěžní příběh se silně inspiroval mojí oblíbenou knihou a diktovala jsem ho mámě, protože jsem nedokázala psát dost rychle na to, abych zachytila své nápady.

Teď je mi sedmnáct, trochu jsem vyrostla a chodím na střední. Příběhy už si zapisuju sama a vliv knížek na nich snad není tolik patrný. Vděčím za to osmiletému tréninku. Tréninku, který každoročně začíná v říjnu a končí v prosinci, který je vždy zábavný a inspirující a díky kterému se dá vydržet i začátek školního roku.

Děkuju skvělým trenérkám
a těším se na další kolo!"

Alžběta Lepková, Kunštát

Bude vás zajímat, že...

... nakladatelství Host přináší zajímavou knižní novinku nejen pro knihovníky, ale pro všechny, kdo se zajímá o čtení, knihy, knižní kulturu. Kniha Jiřího Trávnicka Kulturní vetřelec má podtitul Dějiny čtení – kalendárium. Autor shromáždil a chronologicky sestavil klíčové události z dějin čtení, doprovodil texty komentáři a obrazovou přílohou a na závěr připojil kapitolu Deset klíčových událostí, seznam literatury a rejstřík. Vytvořil přehlednou příručku pro milovníky historie literatury a také velmi hezkou knihu ...

Nezvalova Třebíč 2020 (+1)

Marie Dočkalová

mDockalova@knihovnatr.cz

V roce 2020 na jaře se měl uskutečnit druhý velký Festival poezie Nezvalova Třebíč. První festival v roce 2015 navázal na národní soutěž poezie stejného názvu ze 70. a 80. let minulého století. Obě akce měly a mají připomenout, že v Třebíči studoval na reálném gymnáziu Vítězslav Nezval, chlapec z Biskoupek a později Šamíkovíc (dnes Šemíkovíc). Gymnázium navštěvoval od 11 do 19 let a rodiče z něj chtěli mít právníka. Jak vzpomíná v autobiografii „Z mého života“, první dojmy po odloučení od rodiny byly velmi smutné, ale naštěstí další zážitky a atmosféra města přece jen povzbudily jeho vrozenou vášeň pro poezii a hudbu. A to natolik, že se citlivý hoch už v důležité době dospívání rozhodl stát básníkem.

V devadesátých letech po revoluci byla původní soutěž poezie, kterou pořádalo Městské kulturní středisko Třebíč, zrušena. Byly jiné priority, vše staré bylo špatné, vše se hodnotilo optikou „co bylo předtím, nemá

v nové době místo“. Sté výročí narození Vítězslava Nezvala (26. 5. 1900) proběhlo v roce 2000 bez většího připomenutí, a dalších patnáct let trvalo, než se knihovna rozhodla tradici Nezvalovy Třebíče převzít a obnovit.

První ročník byl zatěžkávací zkouškou plnou otázek, co všechno festival unese. Kromě stěžejní soutěže poezie bylo třeba najít lákavé aktivity, kdy hlavním cílem bylo, aby je lidé naplňovali vlastním přičiněním. Tak byl zařazen guerilla poetring – básnění v ulicích s poezií vlastní i s básněmi Vítězslava Nezvala. Zúčastnily se základní a střední školy z Třebíče a svá vystoupení prezentovaly s pomocí výtvarných instalací ve veřejném prostoru na lavičkách, stromcích, říčních lávkách; vyhlášení výsledků republikové soutěže poezie v kategoriích 11 – 19 let a od 20 let, které bylo součástí úvodní Noci s Vítězslavem Nezvalem; v průběhu tří týdnů pak festival nabídl řadu kulturních večerů s významnými

Guerilla poetring 2015, Obchodní akademie a hotelová škola Třebíč

a zajímavými umělci – Jiří Suchý, Petr Bende, Vladivojna La Chia, Natálie Kocábová, Ivana Andrllová s komorním orchestrem Vítězslava Podrazila, Alfréd Strejček, Daniel Dobiáš, Josef Guruncz, Jessica Boone, místní divadelní a pěvecké sbory a amatérští umělci. Své posluchače si získala veřejná čtení na náměstí. Výtvárně nadané děti, studenti i dospělí z celé ČR tvořili kalendář pro výtvarnou soutěž inspirovanou Nezvalovou poezií a třebíčskými památkami. Následovala dvoudenní odborná konference, tři výstavy i návštěva surrealistické galerie s promítáním filmu Valérie a týden divů a odborným komentářem. Velký úspěch mělo setkání amatérských básníků z celé ČR, kteří se do té doby většinou znali jen prostřednictvím literárních webů a sociálních sítí. Na konci hektických tří týdnů pak přišlo příjemné překvapení – poděkování ministerstva kultury za obnovu Nezvalovu Třebíče.

V mezidobí 2016 až 2019 se na začátku dubna konal víkendový festival k připomenutí událostí minulého i budoucího velkého festivalu v roce 2020. Program byl připravován už od jara 2019, Fondu Vysočiny a Ministerstvu kultury byly podány (a schváleny) projektové žádosti o dotace. V říjnu 2019 byla vyhlášena soutěž poezie, veřejné akce měly být zahájeny 6. dubna a trvat do 26. května 2020. Data nejsou náhodná – 26. května 1900 se Vítězslav Nezval narodil a 6. dubna 1958 zemřel, navíc 6. duben 1885 je datum rozhodnutí o zřízení první veřejné knihovny v Třebíči. Měli jsme tak důstojně oslavit 120. výročí narození Nezvala a 135. výročí založení knihovny. Pak přišel začátek března...

Nouzový stav v důsledku koronavirové pandemie přesunul program Festivalu poezie Nezvalova Třebíč 2020 rovnou do sekce Archiv akcí (*všechny odkazy k NT na konci článku*). Důvody ani pocity všech spolupracujících organizátorů není nutné popisovat, takzvaný „zásah vyšší moci“ snad poprvé dostal konkrétní a nekompromisní podobu. Jedinou částí FPNT 2020, která se uskutečnila

přes termínové změny, byla soutěž poezie. Byla vyhlášena na podzim a přihlášená díla odeslaná podle pravidel do 7. března byla předána pěti porotcům. Datum vyhlášení výsledků bylo stanoveno na sobotu 25. dubna, kdy mělo v Třebíči probíhat víkendové celostátní setkání amatérských básníků s nocováním v knihovně podle vzoru Nocí s Andersenem. Nemohlo se tak stát, proto vyhlášení výsledků muselo proběhnout prostřednictvím webových stránek, sociálních sítí a další bezkontaktní komunikace. Vítězům obou kategorií byly vydány malé sbírky básní a jejich předáním taktéž poštou letošní festival poezie skončil.

Přesouvat program na podzim 2020 postrádalo smysl vzhledem k nejistým epidemiologickým prognózám i vyhrazeným termínům dalších projektů. Ještě v době nouzového stavu byl ale Festival poezie Nezvalova Třebíč 2020+1, tentokrát už bez soutěže poezie, znovu podán do Fondu Vysočiny na duben a květen 2021. Věřme, že do té doby se bude koronavirová situace jen zlepšovat a že budeme moci přivítat všechny umělce, odborníky, básníky i soutěžící oceněné letos na jaře.

Básnění v ulicích Třebíče

Jak se z knihovníka stane dobrovolník a proč má smysl pracovat s dobrovolníky

Eva Vodičková
vodickova@knihovnakv.cz

Dobrovolnictví v knihovnách získává pomalu ale jistě naprosto nezastupitelnou a unikátní roli. Všichni jsme se o tom přesvědčili v okamžiku, kdy byl kvůli koronavirové epidemii vyhlášen nouzový stav a stát uzavřel veškeré kulturní instituce. Nebyly roušky, nebyla desinfekce, štíty, rukavice. A právě v tomto období se ukázalo, že knihovny nejsou pouze půjčovnami knih. Aniž bychom si to plně uvědomovali, staly se plnohodnotnými komunitními centry, která dokážou rychle a velice efektivně jednat. Téměř každá knihovna byla najednou plná dobrovolníků všech možných profesí. Knihovníci koordinovali šití a distribuci roušek, desinfekce, pomoc s nákupy, venčením psů, rozváželi knihy, zkrátka dělali, co bylo potřeba. Zároveň na svých webech a sociálních sítích

shromažďovali ověřené informace a zprostředkovali je široké veřejnosti.

Právě v této naprosto ojedinělé a nestandardní situaci jsme si uvědomili, jak důležité je dobrovolnictví v knihovnách a jakou výhodu měly ty instituce, kde dobrovolníci běžně působí. Tito lidé totiž mnohdy, aniž by o tom věděli, vytvářejí komunity, které nejen pomáhají, ale zároveň se kolem nich sdružují přímo v knihovnách různé zájmové skupiny. Jejich činnost je velice různorodá. Podílejí se na pořádání akcí, kurzů, workshopů, čtou dětem, seniorům, nemocným, pomáhají s údržbou fondu, přesazují květiny, pomáhají se stěhováním, učí hru na hudební nástroj, cizí jazyky, fotí, připravují výstavy, nosí knihy hendikepovaným spoluobčanům. Takto

Výtvarná dílna pro děti

pomáhají dobrovolníci například v Severočeské vědecké knihovně v Ústí nad Labem, Knihovně Kroměřížska, Městské knihovně v Praze, v Krajské knihovně Karlovy Vary, Regionální knihovně Karviná, v Knihovně v Třinci a dalších. Tyto knihovny se otevřely lidem zvenčí a díky tomu získaly, řekněme, přidanou hodnotu. Už to dávno nejsou jen tiché prostory, kde je třeba chodit kočičím krokem, dávat pozor na vše, co by mohlo způsobit jakýkoli hluk a nad nimiž bdí přísná knihovnice v kostěných brýlích, která dokáže „seknout pohledem“.

V době, kdy knihovny bojují o každého čtenáře a jsou naprosto nesmyslně hodnoceny podle počtu všeho, co lze spočítat, je dobrovolnictví právě v těchto kulturních institucích naprosto nezastupitelné. Je sice pravda, že statistiky dobrých skutků se nevykazují, ale ti, kdo chodí do knihoven pomáhat, velmi dobře vědí, proč tak činí. Smysluplné trávení volného času, předávání zkušeností, možnost vyzkoušet si něco

nového, příjemné prostředí, a především dobrý pocit z toho, co dělám, není v současnosti samozřejmostí.

Nejllepší reklamou není článek v novinách ani reportáž v televizi. Je to sdílení informací mezi lidmi, lapidárně řečeno největší váhu má agentura „Jedna paní povídala“. Využijme proto to, co máme, a to, co se velmi těžko získává. Dobré pověsti, oblíbenosti a husté sítě našich knihoven. Ať už k nám bude veřejnost chodit za jakýmkoli bohulibým účelem, je to dobře a znamená to, že naše činnost má smysl. Každý zřizovatel si pak (možná) bude velmi dobře rozmyšlet, zda knihovnu ve své obci udrží a vytvoří jí alespoň v rámci možností dobré podmínky k činnosti.

Pokud vás tento článek oslovil a chtěli byste pracovat s dobrovolníky, rádi pomůžeme. Základní informace a kontakty získáte na webových portálech www.hest.cz, www.dobrovolnik.cz nebo přímo na webu Národní knihovny <https://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/dobrovolnici-v-knihovnach>.

Kurz Správce digitální knihovny proběhne na podzim v MZK

Zdeněk Hruška, Markéta Krutská

Zdenek.Hruska@mzk.cz, Marketa.Krutska@mzk.cz

Moravská zemská knihovna připravuje první ročník kurzu *Samostatný knihovník – správce digitální knihovny*.¹ Vzhledem k tomu, že se jedná o pilotní uvedení, kurz není akreditovaný ze strany Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT), ale na jeho akreditaci pro další ročníky se aktuálně pracuje. Kurz proběhne od září do prosince 2020 a bude v něm kombinována prezenční výuka s online e-learningovou výukou. Kurz je vhodnou (nikoliv však nutnou)

přípravou k akreditované zkoušce dle Národní soustavy kvalifikací, která se uskuteční v lednu 2021.²

Kurz je určen jak pro knihovníky a knihovnice, kteří již s digitálními knihovnami pracují a chtějí si rozšířit své znalosti a dovednosti, tak i pro další zájemce o témata digitalizace a digitálních knihoven, např. pro kolegy z jiných typových pozic, studenty, nebo pracovníky dalších paměťových institucí, které se zabývají digitalizací a prezentací dat pro veřejnost.

¹ Více informací o kurzu naleznete zde: <https://www.mzk.cz/pro-knihovny/vzdelavani-knihovniku/knihovnice-kurzy-zkousky-dle-narodni-soustavy-kvalifikaci>

² Samostatný knihovník správce digitální knihovny: (kód: 72-018-R). Národní soustava kvalifikací [online]. [cit. 2020-07-29]. Dostupné z: <https://www.narodnikvalifikace.cz/kvalifikace-1132/hodnotici-standard>

V Moravské zemské knihovně intenzivně vnímáme potřebu vzdělávání a sdílení zkušeností v oblasti digitalizace a digitálních knihoven. Proto již několik let pořádáme e-learningový kurz *Digitalizace v knihovnách* (který ovšem není akreditovaný a ani tyto ambice nemá) a také odborný *Seminář digitalizace (nejen) pro krajské knihovny* (letos byl v plánu již 9. ročník, který byl bohužel odložen kvůli epidemii COVID-19).

V ČR existuje více než 40 digitálních knihoven Kramerius³, na univerzitách se využívají digitální repozitáře DSpace a existují i další systémy pro zpřístupňování digitálního obsahu. Každý takový systém potřebuje svého správce, který musí mít celou škálu znalostí a dovedností. Vzhledem k tomu, že knihovnické školství se těmto tématům věnuje nedostatečně (i když se situace pomalu zlepšuje) a znalosti se předávají spíše v praxi, je tento kurz velkým přínosem pro celý obor.

Vzhledem k tomu, že rozsah znalostí, které správce musí mít, je opravdu široký, odpovídá tomu i okruh témat vyučovaných v kurzu. Témata se navíc shodují s odbornými způsobilostmi, které jsou vyžadovány u zkoušky dle Národní soustavy kvalifikací. Jedná se o tyto okruhy:

- **Koncipování obsahu digitální knihovny** – zde se účastníci dozví, jaké jsou základní funkce digitální knihovny, jak vybírat knihy na digitalizaci a tím budovat digitální kolekce a jak pracovat se sociálními sítěmi.
- **Digitální zpracování dokumentů** – v tomto okruhu bude vysvětlen význam digitalizace pro knihovny, dále zde bude blíže popsáno skenování a následná úprava skenů a v neposlední řadě zde bude vysvětlena role autorského zákona vzhledem k digitálním knihovnám.
- **Organizace digitálního zpracování dokumentů** – v okruhu budou

představeny jednotlivé fáze digitalizace, dále zde bude vysvětleno používání Registru digitalizace a též zde budou popsány typy skenerů.

- **Ovládání automatizovaného knihovního systému** – správce digitální knihovny by měl umět pracovat také s automatizovanými knihovními systémy, a proto je do kurzu zařazen i tento okruh.
- **Vyhledávání bibliografických a faktografických informací a jejich ověřování** – další dovedností, kterou by měl správce digitální knihovny mít, je dovednost vyhledávat bibliografické a faktografické informace.
- **Orientace ve specializovaných elektronických informačních zdrojích** – vzhledem k tomu, že digitální knihovna je jedním z dalších informačních zdrojů, které instituce svým uživatelům nabízejí, měl by její správce mít alespoň základní přehled o dalších zdrojích a databázích.
- **Vytváření databází digitálních dat** – součástí správy digitální knihovny je i základní znalost technologií a principů, na kterých digitální knihovny fungují, a porozumění tomu, proč jsou databáze dat v dnešní době tak důležité. Zde se účastníci také seznámí se základy dlouhodobé ochrany digitálních dat.

Lektoři kurzu jsou lidé z řad pracovníků MZK, kteří mají dlouholeté zkušenosti jak v oblasti digitalizace, tak se správou digitálních knihoven a orientací v databázích informačních zdrojů a dalších souvisejících oblastech. Právě na zkušenostech a znalostech odborníků z praxe je kurz postaven a pevně věříme, že se nám podaří předat účastníkům kurzu kvalitní a užitečné informace, které využijí nejen u zkoušky, ale i v praxi při digitalizaci a správě digitální knihovny.

3 Registr Kramerius [online]. [cit. 2020-07-29]. Dostupné z: <https://registr.digitalniknihovna.cz/>

Vědecká knihovna v Olomouci na cestě k modernímu depozitáři

Miloš Korhoň

Milos.korhon@vkol.cz

Vědecká knihovna v Olomouci je knihovnou, která má právo povinného výtisku pro území Moravy od roku 1807 a v dnešní době je příjemcem povinného výtisku monografií i periodik, které v Česku vychází. Autor článku zdůrazňuje význam i náročnost ukládání a zajištění ochrany konzervačních fondů. Tento úkol se daří knihovně řešit od roku 2017, kdy za podpory Olomouckého kraje a finančních dotací z projektů EU a IROP začala stavba moderního depozitáře.

Málokterá paměťová instituce řešila ve své minulosti a vlastně i přítomnosti tolik prostorových potíží jako Vědecká knihovna v Olomouci (VKOL). Instituce, jejíž počátky se datují do 16. století, kdy ve městě vzniklo jezuitské učení a později univerzita, měla až do 30. let století minulého funkci ústřední zemské knihovny na Moravě. Od roku 1807 byla vybavena právem povinného výtisku platným pro území Moravy (a s obměnami také Slezska) a i v dnešní době je příjemcem povinného exempláře od každé monografie i periodika, které v Česku vyjde. Neutěšená situace v oblasti ukládání konzervačních

fondů začala eskalovat v polovině 20. století. V roce 1947 byl přijat zákon, který knihovně umožnil získávat povinné výtisky z území celé republiky, další cenné knihy do knihovny proudily v důsledku rušení klášterů a řeholních řádů. Objem fondu začal mohutně narůstat, pro srovnání uvedme, že v roce 1945 spravovala tehdejší Studijní knihovna okolo 180 tisíc svazků, o deset let později, už zase jako „Univerzitní“, evidovala přes 498 tisíc položek. V dnešní době uchovává VKOL okolo 2,3 miliónu knihovních jednotek, což z ní rozsahem fondu činí třetí největší knihovnu v Česku.

Depozitář Vědecké knihovny v Olomouci

Rozšiřování mimořádně cenných knižních sbírek naneštěstí nenacházelo odezvu v investicích do potřebné infrastruktury. Během 50. – 70. let postupně vznikly čtyři studie novostavby VKOL, k potřebné modernizaci provozu touto cestou ale nikdy nedošlo. Ukládání fondů se řešilo provizorně a cestou nejmenšího odporu. Knihy se od konce 50. let uchovávaly v bývalém evangelickém, tzv. Červeném kostele v sousedství budovy knihovny, ke stejnému účelu byl postaven tzv. provizorní sklad, který měl sloužit právě do doby výstavby nové budovy VKOL. Jako depozitář sloužil také objekt bývalé tiskárny v Sokolské ulici, jiné prostory knihovna střídavě využívala a opouštěla, například faru ve Skrbni nebo zámek v Nena-konicích. Výjimkou byla jen dostavba skeletu proviantního skladu v kasárnách Prokopa Holého na Holické ulici, který po dokončení v roce 1994 nabídl relativně kvalitní podmínky pro více než 400 000 svazků. I ten se však velmi rychle naplnil, a tak knihovna ještě před několika lety čelila smutné realitě. Nebylo místo na nové knihy a naprostá většina depozitářů nebyla schopna zajistit ani vzdáleně optimální podmínky pro uchování fondu. V tzv. Červeném kostele i na Sokolské ulici v zimě pravidelně mrzlo, běžným průvodním jevem skladů byla vysoká vlhkost a opakující se plísňová napadení. Bez mála 700 000 svazků navíc musela VKOL ukládat v pronajatých prostorách, což velmi zatěžovalo už tak dost napjatý rozpočet instituce.

Jedna z priorit minulého vedení knihovny teda byla jasná. Najít, postavit nebo rekonstruovat dostatečně kapacitní prostory, které by umožnily úplně či alespoň částečně vyřešit otázku ukládání a uchování fondů. Poté, co v 90. letech 20. století skončily neúspěchem snahy o získání nedostavěné budovy skladu podniku Kniha Olomouc v Hejčíně, vypadaly nadějně plány na přestavbu objektu po sovětské armádě v areálu letiště v Neředíně. Ty ale ukončila hospodářská recese v letech 2012 a 2013. Krátce poté se objevily ještě úvahy přestavět

na knihovní depozitář část rozlehlých, tehdy čerstvě armádou opuštěných Hanáckých kasáren na náměstí Republiky. Zřizovatel požádal o převedení objektu do vlastnictví kraje, bylo však rozhodnuto, že budova zůstane v majetku státu a bude sloužit jako úřad.

Naděje na obrat k lepšímu přinesly až strukturální fondy EU na období 2014–2020 a schválení *Integrovaného regionálního operačního programu* (IROP), který silně podfinancované skupině krajských knihoven umožnil připravit investiční projekty. Mezi prioritami programu byla uvedena „infrastrukturní opatření pro posílení ochrany, digitalizaci, zpřístupnění a využívání kulturního dědictví“, a tím byl jasně vytyčen směr dalšího úsilí o zlepšení tristní situace VKOL. V tomto bodu se konečně protnulý zájem knihovny i jejího zřizovatele a vybudování nového depozitáře dostalo reálné základy.

Nejprve bylo potřeba nalézt vhodnou lokalitu. Tou se staly pozemky vedle nedávno postavené školy prof. V. Vejvodského pro děti se zrakovým postižením v Olomouci-Hejčíně. Při jejím budování se počítalo i se vznikem ubytovacích kapacit, které nakonec nebyly realizovány. Prázdné plochy zůstaly v majetku Olomouckého kraje, takže výběrem tohoto místa odpadla potenciálně složitá jednání o převodu parcel do vlastnictví zřizovatele. O to větší komplikace však způsobila maximální povolená výše rozpočtu investiční akce, která byla v programu stanovena přibližně na 123 mil. Kč. Nešlo přitom o maximální stanovenou výši dotace, ale o rozpočet celého projektu, takže ani případná vůle zřizovatele zvýšit vlastní podíl (požadovaný ve výši 10 %) nebyla z pohledu pravidel IROP možná. Autoři studie a projektu z ateliéru Polách & Bravenec, se s tímto omezením vypořádali snížením plánovaného depozitáře o celé jedno podlaží. I tak ale projektovaný objekt přinášel knihovně do té doby nevídanou skladovou kapacitu.

Projektanti objekt složili ze dvou částí. Větší, depozitní blok vybavili dvanácti

skladovými místnostmi ve třech podlažích, opatřenými kompaktními regály s celkovou skladovou kapacitou přibližně 40 000 běžných metrů. Do těchto prostor se měly vystěhovat všechny knihy z klimaticky nevyhovujících skladů, stejně jako fondy z pronajatých prostor. Ty měly zabrat přibližně 25 000 běžných metrů, zbylé prostory měly posloužit jako skladová rezerva do budoucna. V předsunuté administrativní části pak měli nalézt moderní prostory pracovníci technických provozů – především knihárny, restaurátorské dílny a digitalizace. Záměr na výstavbu depozitáře podal Olomoucký kraj jako grantovou žádost do IROP, dotace byla přidělena a v létě roku 2017 mohla být zahájena výstavba. Zhotovitelem stavby se na základě výběrového řízení stala společnost OHL ŽS, a.s. a stavba trvala přibližně jeden rok. Po několikaměsíčním zkušebním provozu a léčení dětských nemocí především vzduchotechnických systémů objekt konečně ožil. Hned první pracovní den roku 2019 se do budovy nastěhovala knihárna a restaurátorská dílna. Tu se díky dotaci podařilo vybavit novým vybavením, takže v současné době VKOL disponuje jedním z nejmodernějších restaurátorských ateliérů v zemi. Na jaře tým pracovníků depozitáře doplnili čtyři pracovníci digitalizační jednotky se třemi skenery, kteří plní a starají se o největší digitální knihovnu mezi krajskými knihovnami.

V tu dobu už ovšem bylo v plném proudu i stěhování fondů. Z této akce měli knihovníci VKOL velké obavy, protože do té doby se knihy stěhovaly sice neustále, ovšem v podstatně menším objemu. Dosud největší akcí podobného druhu byl přesun fondů do depozitáře Holická, kam se v 90. letech 20. století stěhovalo několik stovek tisíc svazků, tentokrát ale transport čekal 1,25 miliónu jednotek, navíc poprvé měla stěhování zajišťovat externí stěhovací firma. Z výběrového řízení realizovaného Olomouckým krajem vzešla jako dodavatel společnost Stěhování Praha a jak se později ukázalo, šlo o dobře zvoleného partnera.

Knihy a časopisy se stěhovaly ze šesti různých budov, a to v různých úsecích, aby v novém depozitáři tvořily ucelenou signaturovou řadu. Knihovna pro potřeby stěhování připravila přehled všech řad signatur s lokacemi i počty běžných metrů a na jeho základě práce probíhaly bez větších komplikací. Zaměstnanci firmy si poradili i obtížně přístupnými prostorami bez výtahu, v tzv. Červeném kostele si dokonce po dobu stěhování postavili vlastní zdviž, k přepravovaným materiálům navíc přistupovali maximálně šetrně. Ze strany knihovny byli vyčleněni dva pracovníci, kteří zajišťovali správný postup stěhování i správné uložení dokumentů v novém depozitáři. I díky tomu práce, která byla naplánována na čtyři měsíce, mohla skončit přibližně o čtyři týdny dříve. Celou akci završil hejtmán Olomouckého kraje, Ladislav Okleštěk, který poslední knihu přestěhoval sám a 10. června 2019 symbolicky stěhování zakončil.

V současné době tak VKOL disponuje moderními skladovacími i pracovními prostory. V klimatizovaném depozitáři Hejčín zbývá místo na ukládání knih po dobu příštích 15–20 let, stavba je navíc projekčně připravena na dostavbu, která by celkovou kapacitu depozitáře mohla zvýšit o dalších přibližně 20 000 běžných metrů. Oblast dlouhodobého uchování fondů tak knihovna může považovat za relativně uspokojivě vyřešenou. Před zahájením realizace je přitom další investiční akce, a to dostavba a rekonstrukce tzv. Červeného kostela, který by se po vystěhování knih měl proměnit v reprezentativní konferenční a přednáškový sál. Pokud se tento cíl podaří naplnit, bude to pro knihovnu představovat významný posun vpřed, ten nejtěžší úkol ale budou mít knihovníci stále před sebou. Je jím vyřešení katastrofálních podmínek výpůjčních služeb i studoven v hlavní budově VKOL, které prakticky neumožňují poskytovat moderní knihovnické služby. Věřme, že i v tomto směru se uživatelé knihovny v dohledné době dočkají zlepšení.

Kunderovi věnovali svoji knihovnu i s archivem MZK v Brně

Tomáš Kubíček

Tomas.Kubicek@mzk.cz

Milan Kundera, který patří mezi nejvýraznější světové spisovatele a jehož dílo se dočkalo na čtyři tisíce vydání, se společně se svou manželkou Věrou rozhodl věnovat svoji knihovnu i s archivem Moravské zemské knihovny v Brně. Na podzim tohoto roku by měla být Kunderova knihovna včetně rozsáhlého archivu převezena z pařížského bytu manželů Kunderových do MZK, kde bude čtenářské a odborné veřejnosti sloužit ke studiu i pro vědecké účely.

Tato léta budovaná knihovna zahrnuje knižní dílo Milana Kundery publikované v češtině i ve více než čtyřiceti světových jazycích, a bude nadále rozšiřována na základě dohody se správci autorských licencí o další česká i zahraniční vydání. Součástí věnované knihovny je i exkluzivní

archiv obsahující články psané Milanem Kunderou, články o něm, kritiky Kunderových knih sbírané v průběhu let jeho vydavateli u nás i v zahraničí, množství výstřižků z novin, autorizované fotografie nebo i kresby z ruky Milana Kundery. Tento archivní materiál bude čtenářům MZK přístupný primárně v digitální podobě.

Rozhodnutí Milana Kundery uvítal ministr kultury Lubomír Zaorálek, který dar označil za mimořádnou kulturní událost a dodal: *“Milan Kundera vždy tvrdil, že autor a nikdo jiný je absolutním pánem svého díla. A tak to, že se právě tuto svou celou tisícisvazkovou knihovnu rozhodl věnovat české instituci, je obrovskou událostí. Vidím v tom velikou symboliku. Vždyť to budeme my, kdo bude mít k tomuto dílu*

Manželé Kunderovi na archivním snímku

nejblíže a zároveň tento dar snad ukazuje, že i Milan Kundera měl a má nejblíže k této zemi."

Milan Kundera v souvislosti s darem uvádí: „Myslím, že knížky patří do knihovny, takže je logické, že je do Moravské zemské knihovny dávám.“ Moravská zemská knihovna dlouhodobě spolupracuje s manželi Kunderovými, v loňském roce připravila například reprezentativní výstavu Milan Kundera neztracen v překladu i s exkluzivním katalogem, či vydala česko-francouzskou publikaci Dílo Milana Kundery v překladech, která mimo jiné obsahuje i bibliografii Kunderova překladového díla. Už před několika lety se zrodila rovněž myšlenka převzetí knihovny a jejího badatelského zprístupnění. Dar knihovny Milana Kundery je nejenom vzkazem českým čtenářům, ale vlastně i komentářem jeho vztahu k Brnu, tedy k jeho rodišti. A Moravská zemská knihovna je institucí, která si zaslouží tento dar spravovat.

Po kompletním soupisu a katalogizaci knihovny má MZK v plánu během příštího roku

sbírce vyhradit místo v samostatné studovně, která ponese označení „Knihovna Milana Kundery“. Ta se stane základem kulturní značky, pod níž bude nejenom k dispozici knihovna sama, ale současně se v rámci ní budou pořádat autorská čtení, debaty se spisovateli, odborné diskuse o literatuře i kultuře, a to nejenom o české, ale i o světové. Tedy přesně v duchu Kunderova světového významu.

Věra Kunderová při příležitosti věnování knihovny připomněla, že nejde o izolovanou událost, a to nejenom v souvislosti s tím, co připravila MZK již v minulém roce, ale na podzim se čeští čtenáři a diváci mohou těšit na vydání překladu Kunderova posledního románu Slavnost bezvýznamnosti v brněnském nakladatelství Atlantis. Prozradila také, že Milan Kundera právě připravuje s překladatelkou Annou Kareninovou k českému vydání román Nevědění. A v brněnském Národním divadle se na 23. října tohoto roku chystá obnovená premiéra Kunderova absurdního dramatu Majitelé klíčů z roku 1962.

Jak MZK pomáhá

Martina Šmídtová
martina.smidtova@mzk.cz

„Knihovny upevňují ve společnosti principy vzájemného respektu a významu občanské diskuse, pomáhají při rozmachu komunitního života, rozvíjejí principy participace a aktivně propojují různé skupiny obyvatel v rámci místa, regionu.“ Uvedený citát se nachází v nedávno schválené koncepci rozvoje knihoven s výhledem do roku 2030. Praktické provedení této teze je na každé knihovně, pole realizace je poměrně široké. Spolupráce s neziskovým sektorem může být jednou z mnoha cest. Moravská zemská knihovna má v tomto smyslu několik stálých a osvědčených partnerů.

Již několik let pravidelně poskytujeme prostory pro prezentaci obecně prospěšné

sociální společnosti **Agapo**, která pomáhá hledat pracovní uplatnění osobám se zdravotním či sociálním znevýhodněním v Brně a okolí. Každoročně u nás pořádají fotografickou výstavu, jež slovem i obrazem vypráví příběhy jejich klientů. Kromě toho je MZK zapojena i do jejich tranzitního programu, v rámci kterého k nám studenti a studentky s postižením chodí na krátké praxe.

Rovněž tradičně se MZK zapojuje do **Sbírkových dní pro Světlušku**. Každé září si kolegyně na Informacích nasadí světluščí tykadla a prodávají sbírkové předměty, výtěžek pak putuje na pomoc těžce zrakově postižených. Zcela jiného druhu je sbírka **Paměti národa**

ke Dni válečných veteránů 11. listopadu. Nákupem připínacích textilních vlčích máků, symbolu bývalých vojáků i bojovníků, tak čtenáři financují sběr a nahrávání vzpomínek válečných veteránů, ale nejen jich. Na podporu této sbírky navíc letos do programu Očí Brna připravujeme díl věnovaný brněnskému rodákovi gen. Emilu Bočkovi, jednomu z posledních žijících pilotů RAF.

Vrcholem charitativních aktivit a rovněž symbolickou tečkou za každým kalendářním rokem je pak **adventní charitativní antikvariát**. Část přízemí ve foyer tak zaplní regály s knihami, které si lidé mohou nakoupit třeba jako vánoční dárek – obdarují tak dvakrát, své blízké i rodiny s onkologicky nemocnými dětmi, a to prostřednictvím Nadačního fondu dětské onkologie Krtek. Knihy i dobrovolníky, kteří na místě prodávají i přijímají darované knihy, má na starosti Moravský dobročinný spolek. Druhé prodejní místo je na Moravském náměstí v Brně v jurtě, která je součástí vánočních trhů. V loňském roce se na obou místech dohromady

prodaly knihy za téměř 300 tis. korun. Všem sbírkovým aktivitám se snažíme pomoci i propagačně, v rámci doprovodného programu k antikvariátu tak například zveme na besedy či autogramiády známé spisovatele, s jejichž pomocí se daří akci více zviditelňovat. Minulý rok antikvariát podpořil ilustrátor Pavel Čech nebo spisovatel Jan Němec. Literární program nebude chybět ani letos.

Výčet našich aktivit v tomto smyslu není rozhodně konečný. Často nabízíme prostor pro prezentaci i jiným neziskovým organizacím. Důsledně se tomu věnuje náš pravidelný cyklus přednášek a besed **Nejsme tady sami**, který jsme spustili na jaře roku 2019. V rámci tohoto cyklu zveme osobnosti, které svou energii a čas věnují jiným, potřebným. Takto jsme našim čtenářům nabídli setkání s průkopnicí hospicové péče, zakladatelkou spolku Loutky v nemocnicích, tlumočnicí do znakového jazyka se specializací na tlumočení uměleckých děl nebo zdravotníkem, který pod hlavičkou organizace ADRA vybudoval nemocnici v Keni.

I Pavel Čech se svým tatínkem si v charitativním antikvariátu vybrali svou knihu. Jak jinak, byl to Vinnetou.

Výstava Komenský v obrazech

Jan Pavlíček

Jan.Pavlicek@mzk.cz

Dne 15. listopadu uplyne přesně 350 let od úmrtí Jana Amose Komenského, kterého slavný český historik Josef Polišenský nazval mužem labyrintů a naděje. Komenský může být viděn jako pedagog-didaktik, filosof, spisovatel, biskup Jednoty bratrské nebo poutník. Komenského dílo je nejen proslulé po celém světě, ale je dodnes používáno a interpretováno. Známe je například divadelní provedení *Labyrintu světa* od Petera Scherhaufera v divadle Husa na provázku či zobrazení motivu Komenského *Labyrintu* na fasádě Moravské zemské knihovny.

Moravská zemská knihovna vlastní jednu z největších sbírek komenián, je tedy logické, že v roce „Komenského“ se naše *institute* rozhodla uspořádat výstavu věnovanou tomuto velikanu. Výstava pojmenovaná *Komenský v obrazech* je zaměřena na obrazové dílo Jana Amose a na genezi autorova zobrazení. Má tři základní části – *Orbis pictus*, *Komenského mapa Moravy* a *Zobrazení Komenského*. Uskuteční se v termínu 29. září 2020 – 28. listopadu 2020 v Galerii MZK. Část *Orbis pictus* předkládá sedm témat, tři náboženská (Bůh, Nebe, Zvířata jako boží stvoření), jedno přímo k člověku a tři k jeho místu ve světě (Rodina a řemesla, Město, Smrt). Záměrem je poukázat na význam tématu v době a následně ilustrovat na díle *Orbis pictus*. Například ve „Městě“ se dozvíme, co znamenalo město v 17. století, jak bylo děleno či jakou mělo symboliku, následně si můžeme přejít, jak město popsal Komenský.

Komenský nebyl jen autorem literárních děl, ale i nejslavnější mapy Moravy, které se věnuje druhá část výstavy s příznačným názvem *Komenského mapa Moravy*. Ta poprvé vyšla mezi léty 1626–27 v Amsterdamu, následně byla reprodukována dalších sto padesát let ve více než

stovce edicí. Návštěvník uvidí několik variant této mapy po dobu prvních tří týdnů v originálech, poté budou nahrazeny reprodukcemi.

Podoba Komenského vstoupila do obecné představy, dlouhé vousy a vlasy, solideo (čepička) či učenec plášť jsou symboly, bez kterých si „učitele národů“ nedokážeme představit. Třetí část *Zobrazení Komenského* se věnuje vývoji Komenského portréty, zároveň představuje i autorovo nové a humoristické pojetí.

Na výstavě samozřejmě nalezne nezbytné informace i zkušený knihovník v textu o Komenského sbírce MZK. Výstava bude doplněna o doprovodný program a průvodce. Těšíme se na Vaši návštěvu.

Autoři výstavy:

Jan F. Pavlíček (kurátor a autor úvodu a části *Orbis pictus*)

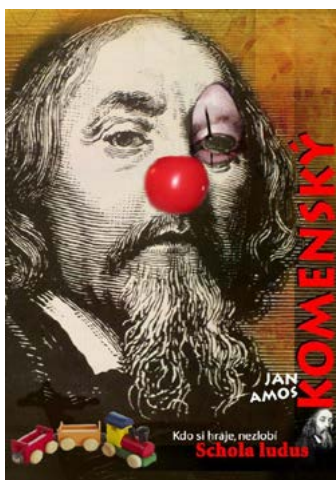
Jiří Dufka (autor části *Komenského mapa Moravy*)

Anna Grůzová, Martin Drozda a Jiří Stanovský (autoři části *Zobrazení Komenského*)

Jitka Machová (autorka textu *Komeniana v MZK*)

Vilém Kaplan (fotograf)

Svatopluk Ryška (restaurátorské práce)

Bohdan Roule, ředitel Knihovny a tiskárny pro nevidomé K. E. Macana

Briana Čechová
cechova@ktn.cz

Bohdan Roule se narodil 30. září 1955 v Praze do rodiny uznávaného rytce československých poštovních známek, což do jisté míry předurčilo jeho budoucí profesní směřování. Poté, co absolvoval studium čtyřletého učebního oboru reprodukční grafik, začal v roce 1976 pracovat v n. p. Státní tiskárna. V témže roce byl také přijat na Střední průmyslovou školu grafickou v Praze, obor polygrafie. Večerní studium při zaměstnání ukončil maturitou v roce 1981. V té době už působil v n. p. Tiskařské závody jako mistr reprodukčního střediska a vykonával funkci zástupce vedoucího provozu, od roku 1983 tady pracoval jako samostatný referent racionalizace výroby a práce technického rozvoje.

V roce 1986 obdržel Bohdan Roule od tehdejšího ředitele Slepické tiskárny a knihovny Karla Emanuela Macana nabídku ke spolupráci, aby zde v témže roce nastoupil do funkce vedoucího výrobního oddělení. Za jeho vedení se začal provoz tiskárny výrazně modernizovat. Roule zavedl nové technologie výroby: z ruční sazby se přešlo na sazbu počítačovou, zrychlily se tak i korektury veškeré produkce v Braillově písmu. Tisk se zkvalitnil užitím hliníkových matic,

zhotovených na automatizovaném sázecím stroji Puma. Počítačový tisk bodového písma se prováděl nejprve prostřednictvím tiskáren Index a Braillo 400S, posléze se na Braillo 400S začaly tisknout výhradně knihy (včetně učebnic) a noty, na stroji Braillo 440SW letáky a časopisy, a to jak vlastní výroby, tak na zakázku.

Když byl Bohdan Roule 1. září 1995 jmenován ministrem kultury ČR do funkce ředitele

Knihovny a tiskárny pro nevidomé Karla Emanuela Macana, pokračoval v zavádění nových technologií i v ostatních úsecích organizace. Za jeho vedení byla modernizována celá struktura knihovny, včetně katalogizace, počítačové evidence a kontroly výpůjček. Stejnou pozornost jako problematice knihovnických služeb pro nevidomé a slabozraké čtenáře Roule věnoval rozvoji zvukového úseku.

Počet nahrávacích studií zvýšil na tři, studia byla nově vybavena a vedle načítání knih profesionály je tady zajišťována rovněž digitalizace a archivace nahrávek.

Zásluhou Bohdana Roule je dnes KTN jednou ze tří knihoven v ČR, jejichž zřizovatelem je Ministerstvo kultury ČR. Jejím úkolem je

výroba a poskytování zvukových a hmatových dokumentů všem registrovaným nevidomým a slabozrakým uživatelům, a to nejen v rámci České republiky. Služby pro čtenáře knihovny, jichž je přes 4 400, jsou zabezpečeny formou osobních výpůjček, zásilek pro celou ČR i do zahraničí a pro imobilní obyvatele Prahy funguje také jednou měsíčně rozvoz četby a nahrávek přímo do místa bydliště. Půjčování všech materiálů jakoukoliv formou je bezplatné. Početnou skupinu uživatelů tvoří zrakově postižení hudebníci, pro něž KTN hudebniny v Braillově slepeckém notopisu vydává i přepisuje na základě jejich individuálních požadavků.

Ředitel Roule zajistil, že od roku 2009 pro uživatele KTN funguje také Digitální internetová knihovna Biblio, která jim umožňuje MP3 soubory a digitalizované texty z katalogu

knihovny přímo poslouchat či stahovat, ovšem výhradně pro jejich vlastní potřebu. V roce 2018 pak byl zahájen provoz další důležité služby – systému pro zpřístupnění periodického tisku zrakově postiženým s názvem CAMELOT. KTN rovněž metodicky řídí specializovaná oddělení knihoven, které poskytují své služby stejně handicapovaným čtenářům.

Díky své lidské vstřícnosti, erudici, všestranné znalosti výrobního zázemí bodové literatury a výchovné vzdělávacích a informačních potřeb nevidomých a slabozrakých čtenářů, je Bohdan Roule více než důstojným zástupcem kulturní instituce, bohaté svou historií i společenským dosahem. Výše zmíněné kvality z něj roku 2015 právem učinily držitele Medaile Zdeňka Václava Tobolky, udělované za významný přínos v oblasti knihovnictví.

Tak trochu jiný pohled na legislativu aneb setkání s ústavní soudkyní Kateřinou Šimáčkovou

Martina Šmídtová

martina.smidtova@mzk.cz

Už jste se někdy osobně setkali s ústavním soudcem/soudkyní? Prostřednictvím dalšího dílu Oči Brna takové setkání v průběhu září a části října nabízíme našim čtenářům. Virtuálně přes dotykovou obrazovku či na promítacích plátech se mohou setkat s JUDr. Kateřinou Šimáčkovou a jejími odbornými články, osobně s ní pak mohou 8. října debatovat na uvedení knihy Mužské právo, na jejíž editaci se podílela, nebo na besedě 21. října spolu s významnými ženami českého práva.

Pro nás, pro tvůrce cyklu Oči Brna, to bylo setkání velmi příjemné. Doktorku Šimáčkovou

jsme nemuseli dlouho lánat, nápadem se od začátku nadchla a sama jej posunovala dále. S pochopením přijala i skutečnost, že díl věnovaný její osobě začal kvůli koronaviru o půl roku později. Velmi ráda přispěla seznamem literatury, jejíž četbou si formovala své názorové postoje. A jelikož jejím ústředním tématem, byť rozhodně ne jediným, je postavení žen a problematika gender, obsahuje seznam základní pilíře feministické literatury – Druhé pohlaví od Simone de Beauvoir (důsledně trvající na prezentaci prvního českého vydání z roku 1967), Mýtus krásy od aktivistky a novinářky

Naomi Wolfové (dostupné pouze ve slovenštině) či Scum manifesto v překladu Alexandry Berkové (to bavilo zejména mužskou část tvůrčího kolektivu) či slovenský feministický časopis Aspekt. Ke každé knize navíc dokázala napsat krátké vyznání, proč zrovna ta si zasluhuje místo v seznamu.

Obdobné články či příspěvky ve sbornících z jejího pera pokrývají širokou oblast – sociální a lidskoprávní problematiku, práva zvířat, právní etika. Oči Brna nabízí od každého trochu, nicméně největší prostor jsme věnovali čerstvě vydané knize *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?*, již je Šimáčková spolueditorkou. Možná leckoho odradí obsáhlá publikace, jejíž obal evokuje právnickou učebnici, obsah však skrývá poutavé čtení, místy drsné, místy plné překvapujících zjištění. Autoři knihy v mnoha případech řeší, zda je české či mezinárodní právo genderově neutrální. Nechybí pohledy do minulosti, ale i reflexe velmi aktuálních témat.

Věděli jste třeba, že ještě za první republiky platilo zákonné ustanovení nařizující ženám učitelkám celibát? Nebo že ještě

donedávna nebylo možné odsoudit manžela za znásilnění vlastní ženy? Drastické čtení nabízí příspěvek popisující konkrétní případy necitlivého a neprofesionálního zacházení s oběťmi sexuálního či domácího násilí před soudem. Poučný je i rozbor obsahu Istanbulské úmluvy, v němž autorka věcně jeden po druhém vyvrací argumenty proti jejímu přijetí a jejich zastánce tak nepřímou osvědčuje

z naprosté neznalosti. Jak si v českém právu stojí osoby s trans-genderem nebo co svědčí ve prospěch zrovnoprávnění sňatku stejnopohlavních párů? Jak bylo v ČR reflektováno hnutí #metoo, proč o českém porodnictví, z logiky věci týkající se hlavně ženské části populace, rozhodují jen muži? A ve výčtu zajímavých témat v knize bychom mohli pokračovat.

V Očích Brna rádi seznamujeme veřejnost se známými i méně známými osob-

nostmi, které mají vazbu na Brno. V tomto případě nás však dvojnásobně těší, že společně s prezentací díla a osobnosti Kateřiny Šimáčkové můžeme přiblížit i velmi aktuální společenská témata a třeba tak pomoci v osvětě či rozšíření obzorů čtenářů.

Bude vás zajímat, že...

... v letošním roce si připomínáme 130. výročí narození spisovatele Franze Viktora Werfela (10. září 1890 Praha – 26. srpna 1945 Beverly Hills, Kalifornie). Rakousko-český německy píšící spisovatel stejně jako Franz Kafka či Max Brod patřil k nejvýraznější generaci pražských německých spisovatelů a podobně jako oni byl členem spolku spisovatelů, Pražského kruhu. Z jeho obsáhlého díla připomeneme stále vydávaný román *Čtyřicet dnů*, který líčí utrpení a genocidu Arménů ...

Sít' vědeckých knihoven vznikla před 70 lety

Jaromír Kubíček

kubicek.jaromir@gmail.com

SVOBODOVÁ, Eva a kol. *Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové. 24 894 dnů v životě knihovny. Hradec Králové: Studijní a vědecká knihovna, 2019. 310 s. ISBN 978-80-7052-137-3.*

Po osvobození nastoupil na Ministerstvo školství, věd a umění Jaroslav Drtina jako přednosta oddělení knihoven a prosadil svou

koncepci ustavení samostatných vědeckých knihoven v sídlech vysokých škol. K tradičním knihovnám tohoto typu v Praze, Brně a Olomouci tak přibýly v roce 1949 státní vědecké knihovny v Ostravě, Plzni, Hradci Králové, Českých Budějovicích a Liberci a postátněna byla také Slezská studijní knihovna v Opavě. Pro síť knihoven šlo o významný mezník a z nich jen královéhradecká si jubileum pravidelně

připomíná. U příležitosti jejího 25., 40., 50. a 60. výročí zhodnotila svou činnost vydáním sborníku. Zatím co ty dosavadní sborníky měly ráz vzpomínek nebo konferenčních příspěvků, je nová sličná publikace vydaná k 70. výročí připomínaném v roce 2019, poměrně rozsáhlá a zpracovaná početným kolektivem současných i dřívějších pracovníků za vedení paní ředitelky.

Jen třetina sborníku je věnovaná přehledu vývoje a výrazným změnám, spojeným se sídlem nebo technologiemi, včetně několika vzpomínek pamětníků. Nejpodstatnějším

mezníkem ve vývoji této kulturní instituce bylo, že se hradeckým podařilo uspět v programu výstavby knihoven a zahájení provo-

zu v roce 2008 v nové, účelově postavené budově se stalo událostí široké knihovnické veřejnosti.

Těžiště sborníku spočívá v popisu služeb knihovny a práci s knihovním fondem. Postupně podle časových dekád se seznamujeme s rozšiřováním působnosti této kulturní a vzdělávací instituce a také s nárůstem fondu a způsobem jeho zpracování. Poměrně rozsáhlá je také dokumentární část příloh, v níž najdeme přetisk

základních dokumentů, biografie ředitelů, přehled názvů knihovny, statistické ukazatele, inspirativní přehled projektů od roku 1997 a výběr literatury o knihovně.

Při listování sborníkem jistě zaujme čtenáře podrobný výklad o tom, čeho v jednotlivých úsecích činnosti bylo dosaženo a jak tato činnost měla širší souvislosti, vyplývající ze spolupráce knihoven. To se projevuje nejen na úseku vzdělávací a kulturní činnosti, ve které přichází hradecká knihovna s vlastními kreativními nápady i zpracováním, jak se

tato činnost odráží zejména v časopisu *U nás*, který knihovna vydává od roku 1991. Ale také v práci s knihovním fondem, když se po roce 2000 cílevědomě zaměřila také na e-knihy a od roku 2011 se aktivně zapojila ve spolupráci s regionálními paměťovými institucemi do digitalizace zejména východočeské knižní a časopisecké produkce. Postupné změny v přecházení z tradičního knihovnického zpracování fondů i katalogů v souvislosti se zaváděním nových pravidel a technologií se jistě týkaly i dalších knihoven, v tomto sborníku je snad ojediněle zmapován jejich průběh. Podobně univerzální platnost má hodnocení změn na úsecích zpracování regionální

literatury, ať již na úseku katalogizace, bibliografie nebo digitalizace, ve kterých hraje hradecká knihovna organizační roli z pohledu země nebo kraje.

Na rozdíl od podobných jubilejních sborníků je náš pojatý jako kronika, když z podkladů nejen výročních zpráv nebo archiválií dokázal zachytit vnitřní život jednotlivých činností knihovny. Sborník je tak ukázkou, jak se tvůrčí kolektiv pracovníků dovedl vypořádat se zvýšeným zájmem o její služby a zejména v novém tisíciletí se stal příkladem ve využívání všech dostupných zdrojů, jimiž rozšiřuje své knihovnické a informační služby.

Historie Městské knihovny Hodonín 1921–2020

Magda Švejcarová, Svatava Hýbnerová

Svejcarova.magda@knihovnahod.cz, destske@knihovnahod.cz

Nositelům kulturního života v Hodoníně v 19. století byly české spolky. Mezi nejstarší spolky ve městě patřil čtenářsko-pěvecký spolek Svatopluk založený roku 1865 s prvním předsedou Františkem Ploskalem. Výbor spolku se dohodl na zřízení spolkové knihovny. Knihovna odbírala české časopisy a noviny. Podle záznamů o revizi z roku 1891 fond čítal 682 knih. Členové se nejprve scházeli v hostinci u Koprů, později v Besedním domě. Spolek byl přejmenován na Měšťanskou besedu a pokračoval v záměrech podporovat rozvoj v oblasti čtenářské, pěvecké a kulturní a zároveň se zaměřoval na pořádání divadelních představení. Čestnými členy spolku byli Tomáš Garrigue Masaryk nebo Joža Úprka. Podstatným přínosem pro hodonínské občany bylo zpřístupnění knihovny a čítárny v Besedním domě v březnu 1911. Čítárna zajišťovala všechny deníky, politické listy a významné revue ze všech vědních oborů.

První veřejná knihovna ve městě byla otevřena 1. července 1921 na základě Knihovního zákona z roku 1919. Byla umístěna ve dvou místnostech chlapecké školy na rohu Masarykova náměstí. K dispozici měla pouze 690 svazků knih a půjčovná doba byla stanovena na neděli od 9 do 11 hodin. Prvním knihovníkem se stal profesor Petr Princ. Prvním odborným knihovníkem působícím ve městě se stal pozdější básník Vojtěch Rozner (1905–1991) z Hýsel, absolvent Státní knihovnické školy v Praze. Další významnou osobností knihovnického světa, která v Hodoníně započala svou kariéru, byl Jaroslav Frey (1902–1983), knihovník a spisovatel, který se zaměřoval na práci se čtenáři, převážně s mládeží. Za jeho působení vzniklo oddělení pro děti a mládež, oddělení německé literatury, katalog knih.

Po okupaci Československa v roce 1939 došlo k rozdělení knihovny na českou a německou.

Od 3. března 1940 si německy mluvící obyvatelé půjčovali knihy z nově zřízené městské německé knihovny, která byla zřízena na obecní náklady v domě Karla Ammera. Do této knihovny byly také převedeny všechny německé knihy z městské knihovny. *„Po nacistické okupaci jsme zdědili těsné prostory ve staré vlhké budově, vybavené nábytkem, který už dosluhoval i v obecních úřadech. Policové skříně provrtané červotočem a podložené cihlami, vyšlapané podlahy, kamna, z nichž se při každém přiložení vyvalilo na knihy mračno prachu a sazí, nějaký ten pult, pár starých židlí a stůl – to bylo všechno...“*. Tak vypadala poválečná knihovna podle vzpomínky Štěpánky Polínkové, pozdější ředitelky Okresní lidové knihovny v Hodoníně.

Po vydání druhého knihovního zákona o jednotné soustavě knihoven č. 53/1959 Sb. se stává Okresní knihovna Hodonín ústřední knihovnou pro bibliografické, informační a meziknihovní výpůjční služby a centrem metodicko-poradenské pomoci knihovnám okresu Hodonín. Okresní knihovna pracovala na vynikající úrovni a jako první na Hodonínsku dosáhla v roce 1965 na nevyšší titul Vzorná lidová

knihovna. Pozornost na sebe upoutala mimo jiné také originálním řešením regálů ve svých půjčovnách.

Jedním z nejdůležitějších mezníků v životě knihovny bylo přestěhování do nových prostor na Národní třídě (dříve Stalingradská). 17. března 1986 byla slavnostně otevřena a veřejnost tak získala podstatně větší volný výběr literatury, studovnu s čítárnou, výstavní sál a větší prostory pro dětské oddělení. Počátek 90. let se nesl ve znamení nových koncepčních změn služeb ve veřejných knihovnách. Cílem bylo zkvalitnění poskytovaných knihovnických služeb pro veřejnost za pomoci automatizace. Postupně se zavedl knihovní systém Lanius, elektronický katalog, v roce 2007 Clavius a v roce 2012 elektronické zabezpečení fondu pomocí rádiového systému RFID. Se statutem „okresní“ fungovala knihovna až do posledního možného termínu, 31. 12. 2002. Nově vzniklá Městská knihovna Hodonín se tehdy stala organizační složkou Města Hodonína a byla pověřena výkonem regionálních funkcí.

Knihovnictví v regionu tvoří samostatnou kapitolu. Díky knihovnímu zákonu z roku 1919 byla v každé obci zřízena obecní knihovna.

Čítárna v Besedním domě

Prostory půjčovny v polovině 80. let

Některé knihovny nefungovaly dobře, sílila poptávka čtenářů po knihách a bylo potřeba odstranit velké rozdíly mezi knihovnami ve městech a na vesnicích. Proto bylo v roce 1970 v hodonínské knihovně založeno centrální metodické oddělení okresu Hodonín. Opravdový rozvoj veřejných knihoven okresu přinesla až 80. léta 20. století s centrálním doplňováním a zpracováním knihovních fondů pro všechny knihovny okresu, které trvalo až do konce roku 2002, kdy knihovny přešly podle zákona pod správu jednotlivých obcí.

Historie hodonínské knihovny je samozřejmě spjata i s Klubem mladého čtenáře. „Staň se i ty členem KMČ!“ zněla dobová reklama v knihovnách i místním tisku, aby se mladí aktivní čtenáři a žáci základních škol připojili ke klubu. Poprvé se tak stalo roku 1974 a od té doby se i při Okresní knihovně v Hodoníně konal pravidelně Klub mladého čtenáře. Do prvního ročníku klubu se tehdy zapojilo 23 dětí a někteří čtenáři, kteří klubem prošli v průběhu 80. let, jsou i v roce 2020 aktivními návštěvníky hodonínské knihovny.

Bude vás zajímat, že...

... Evropský týden udržitelného rozvoje (ETUR) se konal v mimořádném termínu, ve dnech 20. – 26. září 2020. Stejně jako v minulých letech probíhaly četné workshopy, filmová promítání, dny otevřených dveří, komunitní setkávání. Pokud jste se neúčastnili, můžete se na webových stránkách www.tydenudrizitelnosti.cz podívat na akce knihoven nejen v letošním roce, ale i v uplynulých ročnících. Mohou být inspirací i pro celoroční činnost vaší knihovny ...

Postřehy z Frederick Lanchester Library a malá ochutnávka z nové Library of Birmingham

Michaela Morysková

michaela.moryskova@cvut.cz

V univerzitní knihovně Frederick Lanchester Library v Coventry (Velká Británie) jsem strávila jeden červnový týden roku 2018 díky Erasmus Staff Mobility Week. Pro ty, co jako já před dvěma lety, trochu tápou, kam jsem se to vydala, bych měla pár údajů o Coventry. Pro kartografy se město Coventry nachází v centru Anglie, přibližně 30 km jižně od Birminghamu. Pro historiky mám informaci, že město bylo založeno v 11. století. To se ve zdejších ulicích měla uskutečnit legendární jízda lady Godivy.¹ Ekonomicky bylo Coventry zajímavé ve středověku, kdy bylo důležitou obchodní křižovatkou. Město o sobě dalo vědět také na počátku 20. století, kdy se zde z původní výroby jízdních kol mohutně rozvinula výroba motorů a později i automobilů. Specialisty na historii 2. světové války nepřekvapí, že toto bylo městu nakonec osudné, neboť Coventry bylo po Londýně a Plymouthu jedním z nejvíce poškozených anglických měst. Znovuobnovení a zrození města po válce symbolizuje fénix v městském znaku. Techniky může zajímat, že v tomto městě vyrábí firma LTI známé černé vozy londýnské taxislužby (black cab), a zdejší muzeum dopravy rozhodně stojí za vidění. Sportovní fanoušci to odsud mají jen kousek do města Rugby, kde se tato sportovní disciplína zrodila. Literární znalci ocení blízkost města Stradford-upon-Avon – rodiště Williama Shakespeara. Vlastence z Čech může těšit, že jedním ze sesterských měst Coventry jsou Lidice (a další města zničená za války). A jak je to s knihovnami, se vzápětí dozvíte.

Frederick Lanchester Library

Knihovna Coventry University² sídlí v nepřehlédnutelné budově Fredericka Lanchestera. Ve čtyřech podlažích je zde k dispozici přes 1 300 studijních míst, z toho kolem 500 u počítačů (PC i Mac). Mají tu k zapůjčení i notebooky (cca 100 ks). Budova knihovny byla otevřena v roce 2000.³ Přesto zde v době mého pobytu začaly probíhat velké stavební úpravy s cílem dosáhnout příjemnějšího prostoru a více míst k sezení, neboť současná kapacita už chvílemi nestačila (např. ve zkouškovém období). To na úkor snižování počtu regálů ve volném výběru, což odráží trend (alespoň ve vysokýchškolských knihovnách) klesajících výpůjček z fyzického fondu a narůstající počty stažených elektronických dokumentů. Fond knihovny⁴ tvoří 320 000 tištěných knih, 298 000 e-knih, 56 000 elektronických a tištěných časopisů. Ze skladby fondu je vidět, že elektronické dokumenty jsou tady rovnocenným partnerem tištěných.

To, že knihovna je nedílnou součástí univerzity a počítá se s ní jako s pracovištěm poskytujícím širokou podporu studentům a akademikům, lze usoudit z toho, že zde působí další součásti univerzity:

- IT Tech Bar je pobočka IT oddělení.
- Sigma označuje oddělení, kde poskytují konzultace a pomoc s matematickými výpočty a statistikami.

¹ Tato šlechtička se proslavila svojí sázkou, že nahá projede přes Coventry. Viz např. na: <https://www.britannica.com/biography/Lady-Godiva>

² <https://www.coventry.ac.uk/study-at-coventry/student-support/academic-support/lanchester-library/about-us/>

³ Zajímavostí je, že původně v přízemí budovy nebyly regály s knihami. Byly sem ale přestěhovány, protože se čtenáři divili, co je to za knihovnu bez knih.

⁴ Údaje jsou z roku 2018.

Frederick Lanchester Library

- Centre for Academic Writing se věnuje podpoře a rozvoji odborného psaní studentů (i se speciálními poruchami učení), doktorandů, učitelů, vědců i zaměstnanců univerzity. Zabývají se kritickým myšlením, různými technikami čtení, vedou workshopy, poskytují konzultace, vytváří tutoriály. Vedou vlastní výzkum a projekty. Mají magisterský i doktorský program pro výuku akademického psaní.
- Disruptive Media Learning Lab (DMLL)⁵ tvoří celé jedno patro knihovny a je určen pro podporu inovativního vzdělávání a učení se. Tato část knihovny rozhodně stojí za pozornost učících knihovníků a nejen jich. Jedná se o prostor, kde je k dispozici různorodé technické vybavení, pomůcky, mobilní nábytek. Knihovníci a pedagogové si to zde

mohou přizpůsobit svým potřebám a zkoušet si různé výukové metody.

Jako správná vysokoškolská knihovna poskytuje a přizpůsobuje Lanchester Library své služby především svým studentům (cca 33 tis.) a akademikům. Samozřejmostí jsou výpůjční služby, poskytování referenčních služeb, zajištění elektronických informačních zdrojů, podpora vědeckého výzkumu a publikování, jako je správa univerzitního repozitáře, management dat, podpora Open Access aktivit aj. Otevřeno je 24/7, ale „odborné“ služby jsou poskytovány pouze přes den.

Academic Liaison Team⁶ vyvíjí mnoho aktivit ve spolupráci s vyučujícími pro všechny své uživatele – od studentů a doktorandů, po vědce i účastníky kurzů celoživotního vzdělávání. Pracují i s různě znevýhodněnými skupinami studentů (špatné sociální zázemí, handicapovaní). Při své práci využívají možnosti, které jim poskytuje právě prostředí DMLL, a používají

⁵ <https://dml.org.uk/>

⁶ Volně bych přeložila jako oddělení podpory studia.

různé inovativní metody při výuce (mě zaujalo použití Lega).⁷

Ve snaze zvýšit informační dovednosti svých uživatelů, vzali knihovníci v potaz různou úroveň jejich znalostí, digitální a počítačové gramotnosti a přizpůsobili se tomu. Mají zde dva typy učících knihovníků. Jedni vedou „přípravné“ kurzy, kde je 1 týden věnován určitému tématu (např. Google, Power Point, Word, vyhledávání). Druzí (Subject Librarians) se specializují na vybrané oborové zdroje, doporučenou literaturu, pomoc při vyhledávání, citační zvyklosti v rámci svých specializací a také mají na starost akvizici.

Knihovna se také zaměřuje na zahraniční studenty, různé etnické a národnostní menšiny. Příkladem může být oceněný projekt PALS (Pre-Arrival Library Support) – služba na podporu nově příchozích zahraničních studentů.

Méně běžné pro vysokoškolskou knihovnu je, že zhruba 2 500 zdejších uživatelů tvoří veřejnost. To je nejspíše dáno tím, že se knihovna spolu s univerzitou vědomě snaží o otevření se veřejnosti a spolupracují s městem. Podporují se zde návštěvy ze škol. Součástí knihovny je The Lanchester Interactive Archive přístupný všem zájemcům. Tady je možné se velmi hravou formou dozvědět, kdo byl Frederick William Lanchester.⁸ Knihovna úzce spolupracuje s městskou knihovnou. Navzájem si propagují své služby, kurzy, semináře, poskytují si prostory pro akce. V přízemí Lanchester Library je několik regálů s beletrií z městské knihovny, kterou je možné si zde zapůjčit.

Library of Birmingham

Součástí mé cesty byla i návštěva nově postavené Library of Birmingham. Tato instituce, minimálně její budova, vás zaujme už jen svojí nezvyklou fasádou a mohutností.⁹ Uvnitř se

Library of Birmingham - výhled z hudebního oddělení

nachází devět vzdušných a rozlehlých pater. Tedy 9. patro tvoří jen jedna místnost se zachráněným historickým mobiliářem a fondem z konce 19. století, tzv. Shakespeare Memorial Room, a zasklená vyhlídka na (ne moc malebné) panorama města. Mně se líbilo v dětském a hudebním oddělení, která jsou společně v jednom patře pod úrovní chodníku. Dětské oddělení připomíná spíše hernu s knížkami. Hudební oddělení poskytuje zázemí zájemcům o hudebniny ve všech formách, ale i zkušebny s elektronickým pianem. Osvěžujícím prvkem jsou dvě terasy se zahradami. Nezapomenutelná je Book Rotunda, která tvoří střed a srdce knihovny. A dalo by se pokračovat stále dál. Je škoda, že jsme sem zajeli jen na dopoledne, protože tato knihovna stojí určitě za více pozornosti.

Můj vandr za zkušenou trval sice jen týden, ale byl plný různorodých kulturních zážitků a nabitý zajímavými profesními zkušenostmi. A v Disruptive Media Learning Lab a Centre for Academic Writing se inspirovi nadále, i když už jen virtuálně.

⁷ Podrobněji na: <https://dml.org.uk/tool/lego-a-go-go/>

⁸ Při zjišťování, o co vše se tento muž zajímal a co vše vynalezl, jsem se neubránila vzpomínce na našeho Járu Cimrmana. Viz např.: <http://www.lanchesterinteractive.org/learning-zone/lanchester-a-z/>

⁹ https://www.birmingham.gov.uk/info/50132/visiting_the_library_of_birmingham/1412/about_the_library_of_birmingham

Noc literatury – rozhovor s Adrianou Krásovou

Jana Nejezchlebová

jana.nejezchlebova@mzk.cz

Současná literatura, netradiční místa, známé tváře, taková je podoba literárního projektu Noc literatury. Přibližuje veřejnosti formou ukázek novou tvorbu českých i evropských spisovatelů. Projekt oslovil četné (nejen) veřejné knihovny, které svou kreativitou a zajímavými náměty oživují tato kouzelná setkání s literárními i výtvarnými díly a jejich tvůrci.

Můžete se prosím vrátit do doby vzniku této mimořádné akce? Jak nápad zorganizovat Noc literatury vznikl?

Myšlenka pořádat Noc literatury vznikla v roce 2006 při otevření Českého centra Praha, které oslovilo evropské kulturní instituty, sdružené v EUNIC (Sdružení národních kulturních institutů zemí EU), a kulturní oddělení zastupitelských úřadů, aby se staly jejími spoluorganizátory. Noc literatury je tedy od té doby každoročním společným projektem Českých center a EUNIC. V posledních letech se ho pravidelně účastní zhruba dvě desítky institutů a ambasad evropských zemí a kromě toho se již třetím rokem čte i romská literatura a přidávají se země další.

Datum pravidelného konání bylo stanoveno na předvečer knižního veletrhu Svět knihy, takže autoři, kteří na veletrh přijedou, mají příležitost poslechnout si čtení ze svých knih a vidět reakce publika, a naopak posluchači často zakusí výjimečný zážitek osobního setkání s autory i s jejich překladateli. Seznámí se s kvalitními tituly, přeloženými z velkých i menších jazyků, které by možná v záplavě vydávaných knih přehlédli.

Jaký byl původní záměr, cíl?

Cílem projektu je představit publiku novou literární tvorbu současných evropských spisovatelů v nových českých překladech. Spolu s knihami se posluchači seznamují i se současnými myšlen-

kovými proudy a s tématy, která jsou v dnešní Evropě aktuální.

Aby se projekt odlišil od jiných literárních projektů a aby byl zároveň atraktivní položkou v bohaté kulturní nabídce, čtou se ukázky na nevšedních a často běžně nepřístupných místech, v Praze vždy v jedné městské části. Ta vybíráme tak, aby prostředí s ukázkou ladilo. A třetím důležitým prvkem je účast známých divadelních herců, kteří

ukázky čtou. Ti dokáží textu vdechnout ještě další rozměr. Souznění těchto tří složek – text, místo a přednes – činí z Noci literatury jedinečnou záležitost. Diváci během večera přecházejí podle mapky z jednoho místa na druhé, vyslechnou řadu rozličných příběhů ve skvělém podání a poznají místa, která často neznají.

To, co jsem zde popsala, je podoba, kterou má projekt především v Praze, mimo Prahu probíhá v každém městě či místě podle místních

podmínek a možností. Co je společné, jsou texty, které do všech přihlášených míst rozesíláme, a vizuální podoba Noci literatury. Požadavkem projektu je i to, aby se četlo během večera na různých místech. Jinak si jednotlivé knihovny či kulturní zařízení organizují akci podle svých podmínek a možností: přednášející vybírají z místních osobností, společně putují městem, apod. A dělají to zajímavě a skvěle!

Knihovny se přidávaly postupně? Museli jste je oslovovat? Několik let již spolupracujete se Svazem knihovníků a informačních pracovníků, usnadnilo to zapojování knihoven a jejich zřizovatelů?

Před sedmi lety se k projektu připojil také Svaz knihovníků a informačních pracovníků (SKIP) a počet měst, která se do projektu jeho prostřednictvím zapojují, každoročně stoupá. A nejsou to jen knihovny – akci organizují i divadla či kulturní spolky. V tomto roce byl přihlášený rekordní počet 73 knihoven, jejich počet však v důsledku epidemie klesl, nicméně stále jich je téměř 60 po celé republice.

Noci literatury se již několik let účastní i řada evropských i mimoevropských měst, tradičně ji organizují Česká centra v Bratislavě, Budapešti a Sofii, ale i ČC v New Yorku či Paříži. Projekt se postupně rozrůstá a stává se kulturní akcí s mezinárodním přesahem.

Jak probíhá organizace? Je to jistě složité včetně propagace, vydávání velmi obsahově i graficky zajímavých materiálů. Hlavním organizátorem je váš tým?

Organizace Noci literatury je poměrně dlouhá a náročná. Začíná vyhledáním městské části jako spoluorganizátora a potvrzením účasti ze strany zahraničních kolegů z EUNIC. Pak nastupuje výběr knih, který spolu s instituty, ambasádami a překladateli provádí dramaturg projektu Ondřej Kavalír, redaktor spolupracujícího nakladatelství Labyrint. U některých knih

se ještě dokončuje překlad a tak bývá tato fáze dost obtížná. Pak Ondřej ukázky upravuje do podoby, která se bude večer číst, a po dokončení je rozesíláme do regionů. Nastupuje další fáze, kdy v Praze podle ukázek vybíráme herce a místa.

Již třetí rok spouštíme také kampaň na sociálních sítích – minulý rok představili knihy jejich překladatelé, letos jsme oslovili mladou talentovanou filmařku Františku Bakošovou, která ke každému titulu připravila krátký spot. Současně se připravuje grafika, jednáme s partnery, spoluorganizátory, pracujeme se stážisty, oslovujeme dobrovolníky, připravujeme podklady pro tisk atd. – všechno má svůj čas a rytmus, jedno navazuje na druhé, takže finální fáze je vždy velmi hektická.

Víme, že letošní celostátní literární projekt Noc literatury se koná v posunutém termínu, v říjnu 2020. Bude to mít nějaký vliv na její konání, organizaci?

Letos se Noc literatury přesunula na 7. října a dopad na její organizaci to má velký. V srpnu minulého roku už jsem měla napsanou Závěrečnou zprávu za rok 2019 a začínala jsem připravovat nový ročník, první schůzka organizátorů se většinou koná koncem září. Třetína herců, kteří byli v únoru potvrzeni, musela bohužel odřeknout, takže bylo nutné vyhledat a zajistit nové, nebylo možné dokončit finální výběr míst – a mohla bych pokračovat. Kromě toho nastala doba dovolených a nebylo ani jasné, zda bude vůbec možné akci pořádat. V podstatě tento rok organizujeme NL již podruhé, ale snad to dobře dopadne

Závěrem si dovolím zeptat se na vaše zájmy, relaxaci od pracovního vytížení a především na vaše literární lásky a aktuální četbu.

Jsem opravdu hodně pracovně vytížená, protože kromě práce na projektu také učím na

vysoké škole, a tak mi kromě rodiny a běžných koníčků nezbyvá na nic jiného moc času. V současné době se snažím dočíst třídičnou biografii Reinera Stacha o Franzi Kafkovi.

Děkuji za váš čas a trpělivost.

PhDr. Adriana Krásová vystudovala anglistiku a hispanistiku na FF UK, v letech

2005–2010 působila jako ředitelka ČC v Madridu. Spolupracovala na projektu Plzeň – Evropské město kultury a podílela se na přípravě první prezentace české literatury v Bogotě a latinskoamerické účasti na Světu knihy 2019. Od roku 2018 spolupracuje s Českými centry jako vedoucí projektu Noc literatury. Překládá z angličtiny a španělštiny. Dlouhodobě působí na katedře angličtiny VŠE.

Markéta Harasimová

marketa@marketaharasimova.cz

Byly, jsou a budou...

Mnozí by řekli, že v dnešní uspěchané a elektronické době jsou už vlastně přežitkem. Nikdo na ně nemá čas, zabírají spoustu prostoru a pak taky – jak si z nepřeberného množství, které se na člověka valí v obchodech, vybrat tu správnou? O čem je řeč? No přece o klasice, která je na světě odnepaměti – papírové knize. Svazku, jenž po otevření krásně zvoní tiskařskou barvou, láká nás svou obálkou a na jehož stránkách se můžeme ponořit do příběhu tak, až mnohdy doslova odplujeme do jiného světa. Takového, který pohltí všechny strasti a malichernosti všedních dnů a dodá sílu či odvahu v těžkých časech.

S knížkou nejsme sami – najdeme v ní rady nebo informace, případně hrdiny a jejich osudy, jejichž emoce můžeme prožívat, jako by byly naše vlastní. Často nám pomůžou vyřešit vnitřní konflikty, s nimiž se právě pereme, a to úplnou náhodou. Najednou zjistíme, že autor stránkám svěřil myšlenku, která je přesnou odpovědí na náš aktuální problém. A to je přece

úžasné! Povznášející! Můžete namítnout, že vaše knihovna není nafukovací, den má jenom čtyřicet hodin a to taky potřebujete spát, anebo také, že mnohem víc než knihu potřebujete zimní boty pro vaše dítě nebo nové lyže. Jenže člověk by si měl vždycky najít trochu času na odskok od reality k fantazii, kterou kniha nabízí. Neukazuje nám konkrétní hrdiny jako ve filmu, můžeme si je představovat takové, jaké je chceme mít. Stejně je to s přírodními scénériemi nebo třeba i knížkou, která nám pomáhá poznat sebe samé, zdokonalit se. Na takový kousek se v polici místo najde vždycky a navíc... kniha je stále živá. Boty se roztrhají, lyže oprýská, ale knížka? Té navzdory opotřebení zůstává její duše. Otisk a poselství, které předala poprvé stejně jako posté... Tak co? Nemáte přece jen chuť po nějaké sáhnout? Otevřít... a začít se?

Markéta Harasimová je spisovatelkou, scénáristkou a zakladatelkou nakladatelství MaHa.

Bude vás zajímat, že...

... v srpnu (17. 8. 2020) byla schválena vládou Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021 – 2027 s výhledem do roku 2030. Dokument má podtitul Knihovny – pilíře občanské společnosti, vzdělanosti a kultury. Cílem je, aby se knihovny výrazně podílely na udržitelném rozvoji České republiky. Celý text s přílohami viz: [http://ipk.nkp.cz/legislativa/koncepce-strategie-deklarace ..](http://ipk.nkp.cz/legislativa/koncepce-strategie-deklarace..)

Pojďte s námi do knihovny

Jižní Morava čte

Již pátým rokem vyhlašujeme literární,
výtvarnou a literárně–výtvarnou soutěž pro děti a mládež ve věku 4–15 let,
tentokrát na téma

„SVĚT V OBRAZECH“.

Více informací ve Vaší knihovně a na www.jiznimoravacte.cz
nebo na Facebooku.

MINDOK

BAOBAB

CREW

CPI
MORAVIA BOOKS

Hájdutánek

railreklam

HOST

mf
MLADÁ FRONTA

deník

audiolibrix

mysteryroom
Víc než jen úniková hra...

★ ★
**Divadlo
Polárka**

VIDN
sciencejtrium

Dino

**ZOO
BRNO**

**Signál
rádio**

**RODINA
AŠKOLA**

Brno
Český rozhlas

Hvězdárna
a planetárium
Brno

m!

jihomoravský kraj

**MORAVSKÁ
ZEMSKÁ
KNIHOVNA**

Spolufinancováno Jihomoravským krajem.